

Перший дзвінок Верховній Раді: 1 червня у Києві відбулася попереджувальна акція протесту “Разумкову – лапті!” проти перегляду закону “Про забезпечення функціонування української мови як державної”. Це була відповідь на висловлювання спікера парламенту Дмитра Разумкова, який нещодавно заявив про необхідність внести зміни до Закону

Україна — вже не колонія! До всіх, кому болить питання мови

Іван ЮЩУК, професор, заслужений діяч науки і техніки України, член Головної ради ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Німецьчина — держава німців. Цього ніхто не заперечить. Польща — держава поляків. А Україна — держава національних меншин? Принаймні так випливає з останніх заяв президента України (прес-конференція 20 травня 2020 року) і голови Верховної Ради України (26 травня 2020 року в інтерв’ю “Главкому”): мовляв, національні меншини не влаштовує Закон “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, його треба міняти.

По-перше, Україна — держава українців, а не національних меншин. У процесі підготовки до проголошення незалежності України Верховна Рада тодішньої Української РСР прийняла 16 липня 1990 року Декларацію про державний суверенітет України. У ній Верховна Рада, “шануючи національні права всіх народів”, проголосила: “Українська РСР здійснює захист і охорону національної державності українського народу”. Отже, національної державності не російського, не польського, ні якогось іншого, а саме українського народу.

По-друге, про те, що в українській державі має стояти питання про національні права саме українців, а не національних меншин, свідчить далі положення Декларації: “Українська РСР забезпечує національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості і традицій, національно-етнографічних особливостей,

функціонування української мови у всіх сферах суспільного життя”. Це аж ніяк не стосується ні росіян, ні поляків, ні когось іншого. Не було й потреби дбати про національно-культурне відродження росіян (у цьому відношенні їх на свій розсуд забезпечувала й забезпечує могутня Російська імперія), ні поляків (у них є своя держава), ні ще кого. Ідеться про національно-культурне відродження українців, яких століттями фізично й морально нищила Російська імперія. Інакше немає потреби в цій державі та й підстав для її існування.

Мова й культура творить і згуртовує націю. Тому й тепер деякі сили прагнуть і далі мову й культуру українців трактувати в колоніальному дусі як зайвий непотріб. У тому числі й президент України та голова Верховної Ради України.

Закон “Про забезпечення функціонування української мови як державної” було розроблено й прийнято з великим запізненням на виконання положення другого абзацу статті 10 Конституції України, де сказано: “Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України”. Чи теперішнє керівництво української держави не розуміє значення слова “забезпечує”? Чи тільки вдає, що не розуміє?

Тим часом відбувається відверте ігнорування конституційного Закону “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, а отже, й національних прав українців: уповноваженого із захисту державної мови змусили подати заяву про звільнення, і досі не оголошено конкур-

су на заміщення цієї посади; не створено Секретаріату при уповноваженому; не затверджено Порядку здійснення контролю уповноваженим із захисту державної мови за застосуванням державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування; не подано на розгляд Верховної Ради України проекту закону щодо реалізації прав корінних народів, національних меншин. А терміни виконання цих положень Закону вже давно минули.

Закон “Про забезпечення функціонування української мови як державної” ніяк не обмежує право національних меншин користуватися своїми мовами, розвивати їх, але, як сказано в Гаазьких рекомендаціях щодо прав національних меншин на освіту (1996 рік), “разом з тим особи, які належать до національних меншин, зобов’язані інтегруватися в більш широке суспільство держави через належне володіння державною мовою”. Не українці в своїй державі мають пристосовуватися до національних меншин, а навпаки, якщо ті бодай поважають людей, серед яких вони живуть.

До відома національних меншин: Російська Федерація законодавчо “зобов’язує підтверджувати володіння російською мовою, знання історії Росії та основ законодавства РФ іноземних громадян, які звернулися для отримання дозволу на тимчасове проживання”. Навіть тимчасове проживання вимагає знання мови, історії і законів країни. Україна — вже не колонія, як була вона і як ще досі вважає дехто, засланий свого часу для зросійщення аборигенів, “дабы они (аборигени), — за висловом Катерини II, — не смотрели какь волки кь лесу”. Україна — держава українців.

Народна премія імені Тараса Шевченка

19 травня 2020 року відбулося засідання громадського оргкомітету з присудження Народної премії імені Тараса Шевченка. Премія присуджується за вагомий внесок у розвиток української культури, відродження історичної пам’яті, формування національної свідомості та утвердження української мови.

Цьогорічними лауреатами премії стали: композитор **Олександр Яковчук** за авторські обробки українських народних пісень, поет **Василь Рябий** за книгу “СологолоС. Сто вінків сонетів” та кінорежисер **Дмитро Ломачук** за документальний багатосерійний фільм “Героїчне минуле від Святослава до Небесної Сотні”.

Нагадаємо, що торік лауреатами Народної премії імені Тараса Шевченка були письменник і публіцист, професор Микола Тимошик, народний артист України, бандурист, лідер гурту “Хорея Козацька” Тарас Компаніченко та художниця Марина Соченко.

Дипломи і медалі лауреатам буде вручено у додатково визначений час. Вітаємо лауреатів і бажаємо їм нових творчих здобутків на благо України!

Вл. інф.

ТЕРНИСТІ ДОРОГИ МИКОЛИ ГОРБАЛЯ

4

“У КОЖНОГО ЗАВЖДИ Є ВИБІР”

13

ГРАНІ ТАЛАНТУ ХУДОЖНИКА

14

Донька Неба на псевдо УЖМА

Галина ДАЦЮК

У сімнадцять років Ніна сформулювала ідеал самопошвяти і дала клятву “всю себе присвятити математиці і Україні!” “Я долю вибрала собі сама” (Ліна Костенко). Звідки цей дужий чин у тоненької руської дівчинки? Чому з-поміж мільйонів Всесвіт народжує найвищий дух в окремих особистостях? І школа для всіх одна, ті ж предмети, статки, оточення, радянська дійсність, дисципліна. Але раптом — у єдиному на тисячі — дівочому серці спалахує сильніша за пристрасне почуття до юнака — любов до своєї батьківщини.

З дитинства очевидно було, що підрос-тає незвичайна дівчинка. У три роки в пошуках гармонії вона рівнятиме “під шнурок” грядку з квітами. Восьмирічною, коли на показовому суді енкаведисти засудять до розстрілу “ворогів народу”, Ніна покля-неться, що цього не забуде! Тринадцятирічною, під час облави, вона скаже у вічі зрад-нику, що він зрадник. І не скориться під страшними ударами німецької гуми! “Запла-чеш!” “Не плач!” Залишилася ледве живою, але перемогла! Ще встигла крикнути поліцаєві, що “свій свого забиває” і плюнути у вічі. Пишалася, коли село, що було сховалося від фашистів по хатах, рап-том вийшло на подвір’я подивитися на неї.

В Києві з посестрами Миросею і Богданою

Що то за дівча підрастає! Героїня! “Черво-не стане моєю малою батьківщиною, тут я визріла в свідому українку!”

Батьки без нотацій та повчань вихову-ють працьовитість, наполегливість — іти до мети! Вона читає до запою і радіє до нестями, коли на порозі з’являвся Батько! Колишній старшина армії УНР, агроном за освітою, він був особливою людиною у її житті. Це було світло і сонце. “Утри їм но-са, Ніно!” Однак пояснювати зрозуміло математику він не міг, і Ніна освоювала предмет самотужки. Мамина наука вкла-далася у досконалу мудрість: “Ніно, вчись! І працюй!” Як маму підвести? До того ж, сама прагнула знань, як хліба. Маму — “найкращу з матерів” — вона вважатиме святою людиною.

Десятий клас Ніна закінчувала в Жито-мирі. Вчилася на відмінно з усіх предметів. Зранку без сніданку сиділа у бібліотеці, без обіду йшла через усе місто — до єдиної ук-раїнської школи. У творі про “найшасли-віший день в житті” вона згадає годину, “коли зрозуміла причину горя народу і об-рала собі мету в житті”. А ще був виступ Ніни на зльоті відмінників Житомирщи-ни, єдиний українською мовою, з-поміж кількох десятків російськомовних. “Ох і дала там усім наша Ніна, казала, що хоті-ла!” Аплодисменти заглушили гуркіт влас-ного серця! “Вперше услишав такую звон-кую українську речь”, — скаже їй дідусь з третього ряду. Вона здивується: українська мова — не екзотика, а потреба нормальної українки. “Нація без мови — це нація ра-бів!”

5 травня виповнилося 90 років від дня народження Ніни Опанасівни Вірченко, докторки фізико-математичних наук, академіка АН вищої школи України, громадської діячки, колишньої політв’язненої тай-шетських спецтаборів. Своє повносиле і яскраве життя вона віддає математиці і Україні! У нинішній рік — математики — Ніна Вірченко виз-нана однією з найвидатніших жінок-вчених України!

Про випускний Нінин твір під заголов-ком “Я — дочка свого народу” розповідь газета “Радянська Житомирщина”. “Страшно власти у кайдани”, а більш ні-чого не страшно!”, — напише дівчинка. Вчителька української мови розцілює її і скаже: “Ніно, таких творів у нас в школі ще ніхто не писав!” Через багато літ вчи-телька обійме Ніну, коли та повернеться з таборів. Розстелить прабабину рушник на столі, посадить коло себе колишню свою випускницю і попросить: “Розкажи мені, Ніно, де ти була, що було з тобою”. “З чо-го почати, Марто Андріївно?”

У 16 років золота медалістка Ніна по-дала документи на фізико-математичний факультет Московського університету, щоб стати “українською Ковалевською”. Блискуче розв’язала задачі, які завдав сам Андрій Колмогоров (за його підручником з математики вчитиметься вся країна), похвалив і власноруч написав “Зарахува-ти!” Але виклик з Москви тато з мамою приховають, щоб дочка вчилася ближче до родини.

Без іспитів вона вступила до Київського університету. З радістю пірнула в науку, слу-хала як музику лекції з геометрії професора Б. Я. Букреева, з матаналізу — С. Г. Крейна. Голодний 47-ий Ніна переживала до втра-ти свідомості. Дивилася на рівняння — ба-чила перед собою шматочки хліба. Вночі в гуртожитській кімнаті на 19 осіб дошкуля-ли такі ж голодні пацюки. Але вдень зби-ралася “чолом догори” і освоювала повов-ний Київ. Усі бібліотеки, музеї, театри — твої! Наповнюй життя найглибшим смис-лом! Мрії про міжпланетні польоти приве-дуть її до студентського гуртка ракетотех-ніки і аеродинаміки. Двадцять дев’ять хлопців і одна Ніна вивчали будову літака, розробляли власні проекти, стрибали з па-рашутом. Своєю відчайдушністю вона вразить чоловіків — недавніх учасників війни, стрибнувши першою. І — ще 10 разів! “Люблю бути першою, навіть серед чо-ловіків”.

Вона завжди пишалася, що народилася на прекрасній Черкащині, землі, “яку схо-див Тарас” і скупав у сльозах. “Кобзар” — найдорожча зачитана книжка, левач у їх-ній родині на столі поруч з хлібом. Мама знала його напам’ять. І щиро цитувала рядки про те, що “буде син і буде мати і бу-дуть люди на землі”. Ніна не відає, про що думає мама, але сама бачить, що людей, у яких вірив Шевченко, мало. Чому навколо стільки рабської України?

Віднині Ніна творитиме свою Україну. Вона упорядкує в алгебраїчні рівняння по-няття честі і сили духу. Формулу матема-тичних завдань об’єднає з формулою слу-жіння Україні і закодує в таємничу абрєві-атуру УЖМА. Україна, жінка, математика! І вігатиметься на початку листів “СЛУ”. Слава Україні! Тільки для най-найближ-чих... Коли вже можна буде відкрити той захований ключ, Ніна ставитиме привітання у кожному із сотень листів, які писатиме своїм посестрам, з котрими переживе ГУЛАГ: слава Ук-раїні!

Завела щоденник з епіграфом “Караюсь, мучуся, але не каюся!” Кожна її клітинка про-нистана Україною. Вона все помічає і з матема-тичною точністю аналі-зує “радісне” радянське життя. Її, сімнадцятиріч-ну, надихали думки про підпільну боротьбу. Знайшла подруг і най-ближчу, якій вірила, як собі. Писали листівки, обговорювали плани.

Невдовзі листи, листівки, навіть шкільний твір покажуть Ніні на

слідстві в КДБ, бо, виявляється, “найвірніша” подруга вірно пові-домляла “недремному оку” таємниці Ніниного життя. І одного разу, йду-чи по Володимирській у жовтій коф-тинці (ленінградський маркізет) і синенькій спідничці, Ніна почує бі-ля самого вуха скрегіт гальм, а зати-м чиясь рука “ніжно” посадить її в ав-то. “Що за цвета націоналістическіє на тебе?” В одиночній камері на Во-лодимирській під час пристрасних нічних допитів буде мовчати. Гірко пошкодує, що донесли ті, кому віри-ла. Хоча, якщо вдуматися, чим не-безпечна сімнадцятилітня студен-тка, яка любила батьківщину і мате-матику? “Просто молох потребував нових жертв”. У Лук’янівській тюрмі 8 січня 1949 року “особое совещание” засу-дило її на 10 років спецтаборів за участь в “українсько-націоналістичній банді”.

Вона приготує палку промову на суді, але слова їй не дадуть. Невдовзі з Лук’янів-ки її разом з сотнею “націоналістів—бан-дитів” відправлятимуть на етап. Мама виг-лядатиме з глухої шпаринки у тюремному дворі і, здається, побачить Ніну через за-гратовану шибку заку. Мама! Скільки вона натерпілася! “За смерть і сльози матерів скарай навик усіх катів!”, — напише згодом подруга Ірина Сенік. І про Нінину маму, і про власну, і про тисячі. Зорі згасали у пе-редранковій годині, наступала тьма. Вона вирушала у дорогу, з якої не повертаються. Навіть якщо повернешся фізично, все од-но до смерті залишишся з тавром “україн-ської націоналістки”.

В Уфі, в колонії, у сорокаградусний мо-роз їй передадуть записку від Ореста, з яким бачилися в Лук’янівській тюрмі:

О, не забуду я, що в ці години

Зі мною разом йшла

Моєї скореної Батьківщини

Нескорена дочка!

Більше вони не зустрінуться. Східний Сибір, Тайшетський спецтабір, лісоповал, каменоломні, лікарня. Два листи на рік, “запретки”, норми, мороз, хвороби, зну-щення наглядачів. Разом з нею — тисячі дівчат з Західної України, “небезпечних націоналісток”. Ніна — єдина східнячка, наймолодша серед усіх — скоро стане сво-єю, надійною. У таборі смерть і сила непо-кори балансують, як два полюси. Ніна хо-дитиме шодня як по лезу з єдиною думкою — не втратити себе зсередини, “не зломити-ся”! І на роздачі, відрізаючи гострим но-жем порцію хліба, з точністю до міліметра і грама, бо поруч наглядають, все ж умуд-риться і зекономить шматок для хворих посестер. Скільком не дала загинути! У тайзі непрохідимій паличкою на снігу Ні-на писатиме числа і вчитиме дівчат мате-матики. Її рівняння розв’язуватиме японка Тізуко, хороша подруга, яка не витримає лютих сибірських морозів і загине. Скіль-

ки згодом будемо з Ніною Опанасівною провідувати посестер, стільки вони згаду-ватимуть Нінину “науку на снігу”, яку зчитувало Небо! “Поетка німого числа!”, — перефразую назву книжки Миколи Со-роки про математика Михайла Кравчука, ще одну Нінину любов.

Табір — це сестринство, де одна за одну готові вмерти. Одного разу вона побачила, як просто на Миросею Румак летить з гори величезна каменюка. А вже за мить, не роздумуючи, кожна ступила крок, щоб прикрити подругу: Ніна — Миросю, Ми-росю — Ніну. І камінь спинився, зачепив-шись за якусь билинку. Сила любові ряту-вала і наповнювала дні вірою. “Може, я й вижила, що вірила”.

Чорний одяг з номером Р-840 не годен був затмарити її сонцесайні очі. Крадько-ма з подругами вони співали, молилися, вишивали, декламували Шевченка. Мама вклала у торбинку з крупою їхній домаш-ній “Кобзар”, і наглядач віддав його Ніні за пачку цигарок. Це шастя вона ховала під час шмонів, як власне серце. В її неволі Шевченко був найвільшою людиною і по-рятунок. За його прикладом вона бунту-вала! Коли від ув’язнених тюремне на-чальство вирішило забрати останні копій-ки на держпозику, Ніна запротестувала: “Нізащо!” За нею стали сотні дівчат, спочатку з острахом, а потім без страху. “Ми в усьому хотіли бути схожі на тебе, Ніноч-ко!” — зізнається їй в листі щира подруга по таборах Нуся Катамай з Ямниці.

Її посестрами навіки стали Ірина Се-ник, Антоніна Сірик, Богдана Бійовська, Мирослава Румак, Стефа Процак, Марта Чорний, Надія Солтис, Адріяна Воробець, Марія Юкіш, мати-ігуменія Йосифа, Нас-тя Петреній, Лідія Дейнека, Стефанія Сальва і ще десятки. Вони не загубилися за понад 60 років життя після таборів. Щоро-ку до недавнього часу пані Ніна їздила на Західну Україну — “до своїх дівчат”. Кіль-ка разів, величезна вдячність пані Ніні, во-на брала з собою мене. Карпати для Ніни — сіль і хліб України! Бистрець — до Юлі Будзанович, Тернопіль — На-дійка “Перлінка”, Борислав — Іруся. У Миколаєві на Львівщи-ні я стала свідком зустрічі двох співкамерниць через 50 років. “Ніночко!” “Стефцю!” Ніби не було розлук! А тоді кілька днів і ночей — розмови, спогади, сльози, радість. На ці зустрічі збиралися вулиці, громади. Во-ни дожили до незалежної Укра-їни, про яку мріяли в катівнях ГУЛАГу. Вона знову ставала сонцесайною енергійною Ні-ною, піднімалася на Говерлу, долала сотні кілометрів крутих доріг, щоб провідати найвірні-ших. Поїздки до дівчат стали її духовною наснагою! На жаль, сьогодні багатьом своїм подру-гам вже доводиться носити кві-ти на зелені цвинтарі.

Ніну амністували як мало-літку після смерті Сталіна. Тиж-день добиралася поїздом в Ук-

День Незалежності з вірними друзями

раїну. У Києві, маючи для пересадки в Житомир кілька годин, побігла з вокзалу “до Шевченка”. На постаті у вальянках 40-го розміру на “одну ногу”, бушлаті, обшитому латками, шапці 60 розміру, обв’язаній хусткою, з торбиною за плечима озиралася перехожі. Опудало! Біля пам’ятника Тарасові вона стала навколійши, піднесла очі: “Я повернулася!” І раптом побачила, як Шевченко виріс до велетня, навіть почувла, як сказав: “Ніно, будь завжди дочкою України!” Вона поклялася, що повернеться до рідних університетських стін, ніколи не залишить математики і України!

Життя після амністії — це життя “на великій зоні” під прикриттям “органів”. Рідні тато з мамою попередили: “Ніно, щоб за тобою — ні пилинки”. Хотіла відновитися на навчання, але відчувала, що за нею тягнеться хвіст неблагоннадійної біографії. При вступі до Харківського університету її почали допитувати, чому вступає не в Київ, що вона там накоїла. Зібралася силами і чітко сказала, що “напевно готується друге слідство, але вона буде вчитися наперекір усім”. “Розпекла” їх. “Недарма тебе посадили, дивно, що випустили”. “Не пиши ніде про ув’язнення, але добивайся мети!”, — сердечно порадив харківський професор, своя людина. Спробувала вступити до сільськогосподарського інституту, але “сексоти” спрацювали й тут. “Засипали” на іспиті з російської літератури, бо не змогла відповісти, ювілей якого великого письменника відзначила “родина”. Звідки їй було знати, що Толстого, коли в таборі шість років вона не бачила газет і не чула радіо!

З двома закінченими перед ув’язненням курсами Ніна вчителює у школах Житомирщини та Київщини (Янушпіль, Улянівка, Томашівка) і незабаром стала однією з кращих вчительок. Вступила на заочне відділення мехмату КДУ, у 1958 переводиться на стаціонар. З табірних “мандрів” через Київ повертаються її дівчата, зустрічаються, радіють за Ніну, як за себе.

Закінчує аспірантуру, достроково захищає кандидатську дисертацію, стає доцентом кафедри математичної фізики КДУ. Викладає, наполегливо опановує науку, а тим часом за нею пильно стежить недремне око держбезпеки. У квартирі встановлено кілька жучків. І вони з чоловіком Ростиславом Доценком (прекрасним перекладачем, теж колишнім політв’язнем, на жаль, нині покійним) не раз спостерігають, як за вікном стоїть автомобіль, прослуховуючи їхні розмови. Окремі бесіди проводять персонально майже щомісяця. Так тривало понад тридцять років. Коли 1988-го до неї знову прийшов сексот, вона сказала: “Не знаю, що я зроблю, але ви більше цих допитів не будете влаштовувати!” Вона бачила, що з-під комірця у нього стирчить “жучок” і все пише, тому сказала все, що накопало. Це був останній візит “органів” — за три роки до незалежності України.

У 1972 році, коли в Україні пронесеться нова хвиля наступу на все українське і прокотяться сотні арештів, почнеться тиск на Ніну. Під погрозами у 1973-му її змусять написати заяву на звільнення, “щоб очистити університет від викладачів-націоналістів”. Маленькі діти, безробітний чоловік, літні батьки — як важко витримати цькування, безгрошів’я і життя без математики! Але добрі люди допомагають їй знайти роботу в Політехнічному інституті, нині — Національному політехнічному університеті — де вона викладає вже 47 років. “Мої студенти — це радість невимовна і неописана!”

У прекрасній книзі “Зернини доріг життя мого” Ніна Опанасівна згадує свої “зоряні” години. Перша — у Москві, перед захистом докторської дисертації. У залі всього дві жінки. “Вірченко... з Києва?... дамо 20 хвилин...” Після 5 хвилин Ніниного виступу зал притих, а через 10 — завмер. Потім посипалися запитання, дискусія, блискучі аргументи. Це був триумф, що тривав близько години. “Я буваю на всіх засіданнях, ви єдина жінка, яку сприйняли тут серйозно”, — сказала захоплено московська вчена. Докторську “Нові типи парних (потрійних) інтегральних рівнянь зі спеціальними функціями” Ніна блискуче захистила у 1988, робота була готова і чекала слухного часу. “Олівець математи-

ка бачить глибше, ніж мікроскопи і далше, ніж телескопи”.

Зоряні її години — Міжнародні математичні конференції імені Михайла Кравчука. Особистістю українського вченого Ніна Опанасівна захопилася 55 років тому. Зробила все, щоб ім’я одного найвидатніших математиків ХХ століття повернуло в науку та історію. Михайло Кравчук став її духовним батьком у науці. Він відкрив Архипа Люлька і Сергія Корольова, які були його учнями. Його ж науковими відкриттями сьогодні користується весь світ. Американський вчений Атанасов спеціально, щоб ознайомитися з працями Кравчука, опанував українську мову. Хіба міг вижити в сталінській системі математик, який в знаменитому “многочленові Кравчука” закодував ім’я “Україна”? Його заарештували, судили, і 1942 року на Колимі в страшному таборі смертників обірвалося життя видатного українця. Міжнародні конференції, пам’ятник вченому, вулиця його імені, аудиторія імені Михайла Кравчука, книжки про нього — це увічнення пам’яті великого математика, до якого докладала свою енергію і серце Ніна Опанасівна.

Вона “захлинається” від праці, діяльності, науки, громадської роботи. “Як риба без води, як пташина без польоту, як рослина без Сонця, так я не можу без математики!” Ніна Вірченко — членкиня Українського, Американського, Бельгійсько-

У Євгена Концевича

го, Австралійського, Единбурзького, Лондонського математичних товариств, Наукового товариства імені Тараса Шевченка.

Серед громадських обов’язків — голова науково-методичної Ради Всеукраїнського товариства політв’язнів та репресованих. В числі нагород — дві медалі Ярослава Мудрого, медаль Андрія Первозванного, “Українська Мадонна”, медаль “Будівничий України” від ВУТ “Просвіта” ім.Т. Шевченка. Серед звань — заслужений працівник освіти України, викладач-дослідник, заслужена викладачка і почесна професорка НТУУ.

Вона — авторка понад 350 наукових і науково-методичних праць, з-поміж них — понад 20 книжок. Учасниця численних наукових семінарів, міжнародних наукових конференцій, з’їздів, конгресів — в Чехословаччині, Німеччині, Болгарії, Білорусі, Литві, Фінляндії, Узбекистані, Португалії, Швейцарії.

“Я на кожен день дивлюсь, як на межу свого життя!”, — сказав Сенека. Ніна Опанасівна проживає кожен день “революційно”, по вінця, “радіючи радістю святою”, що маємо власну державу. І згадує усіх, хто виборювали незалежність України і не дочекалися... Доньки, онуки, вірні друзі, книжки, педагогічна робота, керівництво кандидатськими і докторськими. Її життя пашиє працю, творчістю і любов’ю. “Геній — це на один відсоток талант, натхнення, а на 99 — піт”, — цитує своїм студентам Едісона. Нинішнього року Ніну Опанасівну Вірченко визнано однією з найвидатніших жінок-вчених України. Донька Неба на псевдо УЖМА.

Відлуння заповіту земляка

Цьогоріч з ініціативи Українського інституту національної пам’яті (УІНП) згідно з Постановою Верховної Ради України “Про відзначення пам’ятних дат і ювілеїв у 2020 році” 130-річчя від дня народження Миколи Зерова (1890 – 1937) — талановитого поета, перекладача, критика, вченого, педагога, жертви комуністичного режиму — відзначається на державному рівні. Вшанування пам’яті на Полтавщині відбулося у форматі учнівського дитячо-юнацького обласного літературного конкурсу “Відлуння заповітів земляків”. Його влаштували комунальний заклад (КЗ) “Полтавська обласна Мала академія наук учнівської молоді” та Департамент освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації. У конкурсі взяв участь також Північно-східний міжрегіональний відділ УІНП. Життєва стежина Миколи Зерова почалася у м. Зіньків на Полтавщині, тож до проведення долучилися й Зіньківські районні держадміністрація та райрада. Конкурс відбувся у режимі онлайн за допомогою дистанційних технологій освіти.

До складу журі секції “Дослідницька робота” увійшли професорка, доцент кафедри української літератури Полтавського національного педуніверситету імені В. Г. Короленка Світлана Ленська, регіональний представник УІНП в Полтавській області Олег Пустовгар та керівник гуртка Полтавської обласної Малої академії наук учнівської молоді Ольга Максименко. У вступному слові Світлана Ленська і Олег Пустовгар зазначили, що Полтавщина продовжує вшановувати видатних борців за незалежність, діячів науки і мистецтва, своїх славних краян. Вони нагадали, що до ювілею Миколи Зерова у ПНПУ імені В.Г. Короленка 24 квітня 2020 року кафедра української літератури провела Перші щорічні наукові (літературно-краєзнавчі) читання, присвячені видатному землякові. Йшлося про значущість постаті Миколи Зерова в українській культурі. Світлана Ленська зауважила: “Автор “Антології римської поезії” (1920) — перекладів з античності та збірки оригінальних віршів “Камена” (1924), він підтримував Миколу Хвильового у літературній дискусії 1925-1928 рр. Пізніше це, а також прихильність до давньогрецького і римського мистецтва, глибинна національна ідея, європеїзм лідера неокласиків стали приводом для звинувачень проти вченого, що коштувало йому життя”. А Олег Пустовгар акцентував на розумінні уроків історії: “Розстріли української культурної, наукової та політичної еліти, в т.ч. й Зерова в Карельському урочищі Сандармох називають “розстріляним Відродженням”. Ця трагедія — наслідок поразки Української революції 1917-21 рр., наслідок поразки УНР у війні з більшовицькою Росією. Тож під час теперішньої російської агресії маємо збагнути уроки історії й оберегти державну незалежність”. Представник Інституту пам’яті звернув увагу школярів на гро-

мадську діяльність Зерова у період Української революції 1917-21 рр.: “Зеров був секретарем Українського педагогічного з’їзду, який відбувся в Києві за підтримки Української Центральної Ради на початку квітня 1917-го. Саме на цьому форумі освітян стартувала всебічна українізація освіти — після століть зросійщення і наруги над усім українським у часи Російської імперії”.

Журі визначило кращі роботи. Перше місце здобула учениця 9 класу КЗ “Полтавський міський багатoproфільний ліцей № 1 імені І. П. Котляревського” Іванна Браїлко (науковий керівник — Наталя Білик, учителька української мови та літератури цього ліцею). “Роздинкою” праці є розділ “Поетична біографія Зерова”. У своїй дослідницькій роботі “Образ Миколи Зерова в українській поезії” Іванна Браїлко проаналізувала 38 віршованих творів відомих письменників, де мовиться про Миколу Зерова та його творчість.

Також лауреатами стали учениця 10 класу КЗ “Полтавська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 38” Поліна Новостройна (ІІ місце) і учениця 10 класу Зіньківського ліцею імені М.К. Зерова Зіньківської районної ради Полтавської області Карина Кулініч.

“Усі роботи, представлені на конкурс, відзначалися актуальністю і науковою оригінальністю. Теми торкалися як інтерпретації окремих тем або образів у творчості лідера неокласиків, так і його наукової спадщини. Також у полє зору юних науковців потрапили питання рецепції постаті поета у літературі ХХ століття, його перекладацька діяльність”, — підсумувала голова журі конкурсу в секції “Дослідницька робота” Світлана Ленська. На її думку, конкурс засвідчив великий науковий потенціал учнівської молоді Полтавщини та став помітним подією в науково-культурному житті Полтави й області.

Вивчаємо Ліну Костенко дистанційно і текстуально

О. ФЕСЕНКО,
викладач української мови та літератури КВЛ, вчитель-методист

Таємницю творчості сучасної видатної поетеси Ліни Костенко уважно досліджуємо у Київському військовому ліцеї імені Івана Богуна. КВЛ — провідний державний загальноосвітній навчальний заклад із військово-професійною спрямованістю навчання та допрофесійної підготовки в системі військової освіти Збройних сил України. Тут навчаються і проходять вишкіл юнаки — майбутня військова еліта з усіх регіонів нашої Батьківщини.

Високохудожня творчість Ліни Костенко прямо і опосередковано сприяє консолідації війська на загальнонаціональних цінностях державної мови, історичної пам’яті, культури, традицій, вона — ліричне вікно у прекрасне і складне сьогодення. Поезія Ліни Василівни мотивує ліцеїстів непростого підліткового віку до самопізнання, самоствердження, збереження художньо-естетичних ідеалів, готовності їх захищати. Неповторність образного художнього слова, звуку поетеси сприяє діалогу поколінь, розширює різні форми комунікації нового покоління.

Вивчення української мови у несподівано нових умовах *шалених темнів, дисонансів* перейшло у дистанційне, адже “час не наша власність”. Однак діджиталізація життя і навчання створює і нові можливості: ліцеїсти можуть тепер не тільки че-

рез Інтернет виконати вправи за програмою — дослідити засоби творення слів, проаналізувати контекстуальні антоніми, знайти старослов’янізми. А також створити і відправити вчителю вільні, мотиваційні, творчі есе про творчість Ліни Костенко.

Відвідання ліцею імені Івана Богуна такими особистостями-шістдесятниками, як Микола Сом (однокурсник В. Симоненка) і Дмитро Павличко, вивчення творчості Олександра Довженка, Максима Рильського, Василя Симоненка, Андрія Малишка, Ігоря Калинця, Василя Стуса, Олеся Гончара, Ліни Костенко, Івана Драча, Володимира Сосюри, Михайла Слабошпицького складають основу наступальної навчально-виховної стратегії, забезпечують стійкий інформаційний імунітет у вихованців — майбутніх професіоналів Збройних сил України.

“При майстрах якість легше. Вони — як Атланти./ Держать небо на плечах. Тому і є висота.”

«Повість про три дороги»

Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ

Це назва нової книжки Миколи Горбала. Коли б у нас була відповідальна історична політика, як це є, скажімо, у сусідній, Польщі, то це легендарне ім'я часто згадувалося б у ЗМІ і не вимагало б представлення. Пан Микола та його побратими, колишні дисиденти, щонайменше раз на квартал виступали б з лекціями в школах чи в університетах про феномен українського дисидентства, про руйнівну силу, яка в умовах жорстокої російської окупації, що маскувалося під облудним терміном “радянська влада”, давала людям віру у самостійність української держави.

Але ми, на жаль, поки не живемо у державі, світлий образ якої вивів Микола Горбаль у його попередній книзі — “Повернення”. Поки що ми живемо у ментально совдепівській державі, в якій “порядок денний” формує путінсько-кремлівська пропаганда та її малоросійські підпісники з їхньою “какаяразницією” “ідеологією”. Тому такі постаті як Микола Горбаль вимагають хоча б коротенького нагадування. Отже, Микола Горбаль — український дисидент, учасник руху шістдесятників, багаторічний політв'язень комуністичного режиму, згодом політик-державник, громадський діяч, а на додаток ще й письменник.

Він пройшов справжнє пекло советських тюрем і концтаборів. І не зламався там, на відміну від морально слабких осіб, яких система зламала вже в таборах або лише натяком, що така дорога може стелитися. Він їх не осуджує, а каже, що це важка ноша, з якою людині мимоволі доведеться жити до кінця днів. Однак, як колишній політв'язень, дуже дивується іншим. Дві особи, які мали вплив на страждання і концтабірні поневіряння Миколи Горбала, вже у час незалежності України, змогли стати лауреатами Національної премії України імені Тараса Шевченка. Одна з них, як свідчать нині оприлюднені документи, писала доноси прямо в табір, що Горбаль не став на шлях покаяння і виправлення, а друга давала “експертизи”, що творчість Горбала є “антирадянською” та “націоналістичною” і вимагала суворого покарання. Більш детально на цій недузї нинішнього українського суспільства, яке поглибоко деморалізоване російським інформаційним впливом, зупинюся трошки пізніше.

В останній із виданих М. Горбалею книг — “Повість про три дороги” показано, що автор цієї книжки, яка по суті є продовженням його “Повернення”, за обріями бачить світлу дорогу українського майбуття. Елементи містики у повісті тільки підсилюють авторське трактування присутності у грішному світі не тільки демонів великодержавності, а й Бога. Кожне сказане автором у книжці слово базується на його вірі в Божу опіку над багатотрагальною Україною. Остання із виданих Миколою Горбалею книжок (192 сторінки) буде корисною тим, хто нарікає, що через ненаситність “шлунків” (цей зневажливий термін часто вико-

ристовується після безвідповідальних виборів 2019 року), через їхню політичну та національну недалекоглядність, через намагання усе зводити до матеріальної складової буття, усі наші національні здобутки останніх 30 років (відлік слід вести від 16 липня 1990 р., від дня ухвалення декларації про державний суверенітет України) нині руйнуються.

Я особисто повністю солідаризуються з думкою Миколи Горбала, що морально хворе суспільство (за кілька століть російського поневолення ін'єкція москвитинської аморальності активно вводилася в українські душі) без Божої допомоги не здатне збудувати морально здорову, соціально справедливую, багату державу. Це особливо гостро показано у третій книзі Миколи Горбала “Презентація життя”, що вийшла накладом автора в 2006 році. Хоч цю книгу (400 с.) називають модерною мемуаристикою, насправді це гармонійне поєднання цікавої мемуаристики (особливо розповіді про родину Світличних), дуже гострої публіцистики і постановки нині дуже актуального питання про межу між можли-

вим компромісом і зрадою-капітуляцією. Мене особливо шокував епізод, де показано як якийсь юнак намагався “вчити” невідомого йому багатолітнього політв'язня, як правильно по-українськи треба вітатися...

Нині у творчому доробку Миколи Горбала 5 книг. Першою була збірка поезій та пісень, написаних впродовж 1970–1980-х рр. в ув'язненні — “Деталі пішаного годинника”. Вийшла вона з передмовою Надії Світличної в 1983 році у нью-йоркському відділі видавництва “Сучасність”. У книзі Миколи Горбала “Повість про три дороги” чомусь зазначено вихід 1984 роком. А перед тим, в 1981 році, також в Нью-Йорку, вийшла збірка тюремних віршів, адресованих синові Андрієві “Коломийка для Андрійка”. Вона викликала великий резонанс в українському середовищі у вільному світі.

Читач в Україні мав змогу ознайомитися з Горбалею “пішаним годинником” через чверть століття від виходу першого, закордонного видання. У 2008 році, в Києві, з передмовою Євгена Сверстюка у видавництві “Факт” вийшло друге, доповнене видання збірки “Деталі пішаного годинника”.

З “Деталіми пішаного годинника” людини-піщинки у натовпі, яка попри все має свою місію у земному житті, пов'язана друга книга Миколи Горбала — “Один із шістдесяти”. Це унікальне поєднання спогадів та щоденникових записів. Зокрема — цікава хроніка подій 2000 року, до яких я, тоді активний журналіст, також трошки причетний. Микола Горбаль був дуже вразливим до глибокої аморальності, яка у часи президентства Леоніда Кучми запанувала в українському політичному житті.

Цікаві історичні екскурси Миколи Горбала. Особливо до рідної Лемківщини. У книзі “Один із шістдесяти” майстерно показано підступну і злочинну і суть “руського міра” кінця XIX ст. — початку і середини XX століття. Йдеться про страшну російську брехню стосовно російського походження лемків, маніпулювання поняттями “русин”, “руський” і штучності, політичності походження українського етносу. У першій книзі вражає показано як одна із жертв російської пропаганди, вже немолода лемкиня, по суті відвертається від свого сина, за те, що, той, вихований “Просвітою”, заперечує її “концепцію” про релігійну й етнічну єдність мешканців Лемківщини й віддалених від них більше як на 1000 кілометрів народів Московщини.

Головними пропагандистом цієї “концепції” у кінці XIX ст. й до середини була XX була православна церква. І не у православ'ї тут суть проблеми, бо й католицизм, і православ'я — одна християнська віра. А маленькі догматичні відмінності, навіть не помітні рядовому віруючому. Суть проблеми — у російській специфіці виховання духовних кадрів. Їх готували (і до нині готують!) не як високоморальних християнських філософів, які мають допомагати людині йти до вічності, творячи на своєму шляху добро, а як пропагандистів російської імперії.

Відповідь на це питання, вдаючись до містики, шукає Микола Горбаль у всіх прозових книгах. Автор найновішої із них не приховує, що написані ним книжки були б іншими, коли б на своєму тюремному шляху не зустрів він глибоко віруючої людини, містика, багатолітнього політв'язня Семена Скалича. Він присутній у всіх прозових книгах Миколи Горбала. Хоч у “Презентації життя” це ім'я прямо не згадується, проте, за словами автора, багато із тюремних розмов з містиком він “вклав” в уста одному з персонажів його трьох книг — отцеві Валерію Лукашевичу, який активно присутній у цій книжці. У особі отця Валерія показаний один з символів духовної нескореності України. Це син греко-католицького священика з Тернопілля — отця Андрія, якого репресії після 1946 року змусили перейти в московське православ'я. Йому ставилося питання просто: або Сибір, або московське православ'я! Син, прагнучи стати також душпастирем, за порадою батька їде вчитися до ленинградської духовної семінарії. За словами літературного отця Андрія, лише там у 1950-х роках в СРСР у духовних семінаріях ще збереглися якась ерудиція і духовність. Проте вони були більшою в оці російському шовіністичному і глибоко матеріалі-

зованому церковному керівництву. Якщо читати усі три книги Миколи Горбала, у яких показно образ отця Валерія Лукашевича, побачимо велику драму освіченої людини, свідомого українця, яка в час цинічної бездуховності і заробітчанства “святих отців” вважає своїм покликанням духовне служіння своєму народові. Автор у всіх книгах — “Презентація життя” (2006), “Повернення” (2015) та “Повість про три дороги” (2020) послідовно доводить, що ніхто не може стати елітою нації без глибокої загальної та національної ерудиції, без високого рівня духовності.

І хоч роман Миколи Горбала “Повернення” закінчується світлим моментом встановлення дипломатичних відносин між Україною і новими державами, які утворилися на руїнах того, що поки що звуть Російською Федерацією, проте у новій книжці письменник знов повертається до свого минулого.

Описана у першій частині повісті “Дорогою у минуле”, була це “особлива” подорож у минуле, насичена вражаючими свідченнями страшного часу. Його супутницею була дика ментальність, у якій “право сили” панувало над силою права. Тому Микола Горбаль напередодні очікуваного його звільнення з Новоданілівських каменоломів (Миколаївська область), де він карався за участь в УГГ, “ощасливили” повідомленням про нову кримінальну справу за “очорнення радянської дійсності”. Одним з проявів дикості було знущання над дружиною Миколи. З цензурованих листів кагебісти знали, що дружина приїде зустрічати Миколу в Новоданілівку, проте не попередили, аби вона не їхала, бо його не відпустять. Це цинізм вищої міри.

Горбалева повість про дорогу в минуле починається не від першого дня першого ув'язнення, а від останнього дня другого ув'язнення. Як один з активних учасників УГГ карався він у каменоломнях гранітного кар'єру “за намір до згвалтування”. Хоч тюремні наглядачі “вірили” написаному у вирок (або вдавали, що вірять), то в'язні не вірили!

Коли за день до звільнення з табірної гучномовця прозвучало “Асуджений васьмово астряда Нікалай Горбаль з вешами на етап!”, патріот-каторжанин зрозумів, що йому “шитимуть” нову справу. Він вже знав, що членів Української Гельсінської групи — Василя Овсієнка, Юрія Литвина, Ольгу Гейко, — котрі також за сфабрикованими справами каралися у кримінальних таборах, не випустили з цього ув'язнення, а відкрили нові кримінальні справи й повторно судили.

Миколу воронком привезли в тюрму Миколаєва. А там, коли годинник почав відлік перших

хвилин волі, вночі до Миколиної камери, що знаходилася в корпусі смертників, зайшла “пристаркувата сіра особистість”, яка назвала себе прокурором Миколаївської області: “Я (ім'я рек) приїшов поставити вас в ізнестность: ви арестовани!” І показав санкцію на арешт. “Ви підозреваєтесь в содеяні преступленій по статте 187 прим. Уголовного кодекса УССР”.

Ця стаття передбачала покарання за “наклеп на радянську дійсність” і вважалася не політичною, а кримінальною...

Дізнавшись про свою “нову перспективу” Микола Горбаль згодом написав про що мить: “Сів на нари. Усе зрозуміло — судитимуть знову. Ще невідомо за що, але для тоталітарного режиму “бил би человек...”. Їм треба члена УГГ не випустити з ув'язнення”... Однак поки дійшло до суду, були цинічні спроби фізично, а відтак морально зламати дисидента. По-всякому його намагалися схилити, аби повторив “подвиг” Олеся Бердника, аби написав “покаянну заяву”, аби засудив членів-засновників Української Гельсінської Групи (це правозахисна організація, що виникла після наради в 1975 р. лідерів Європейських країн, США і Канади в столиці Фінляндії Гельсінкі й ставила метою сприяти владі у виконанні рішень цієї наради).

Ломка Миколи Горбала почалася з того, що у миколаївській тюрмі його поклали на вошивий матрац. Кожної ночі з сусідніх камер лунали дикі крики засуджених до страти. Кожної ночі за вікном дико вила собака, не даючи людині заснути. А наступного дня, спокушаючи Миколу фільмом, як вільно у Києві над Дніпром гуляє Олесь Бердник, демонструючи йому побільшену до плакату Бердникову “покаянну заяву”, кагебіст допитував, невільника, чи той вже подумав, чи вже визначився? Підсовуючи до підписання аркуш паперу, кагебіст продовжував спокушати: “І уже завтра будете на свободі”... Микола не піддався спокусі. Чи важким було приймати таке рішення, можна дізнатися з книжки “Повість про три дороги”. Тим паче, що не було ніяких гарантій, що у випадку Миколи Горбала кагебісти, виманивши підпис зради, дадуть обіцяну волю. Вони мали на нього велику ідз за статтю “Життя в кримінальному таборі”, яка була опублікована в Парижі у газеті “Українське слово”.

Микола Горбаль восени 1984 року, стоячи перед реальною небезпекою третього ув'язнення, нічого кагебістам не підписав — це був не лише його моральний вибір. Це було його призначення. Я на цьому призначенні трошки пізніше детальніше зупинюся.

Далі буде.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

*Я є ант, пелазг і етруск...
Я є скиф і шумер...
Я Українець — і мене не здолати...
Нескорений я. Тому і безсмертний!*

Симпатикам і шанувальникам творчості Сергія Мартинюка — активного учасника двох Майданів, генерал-осавула Українського козацтва, котрий ніколи у своєму житті не грав у гідність, а жив з нею, випала гарна нагода познайомитися з новою книгою цього непересічного автора “Маю честь бути Українцем”, щойно виданою у Видавничому домі “АртЕк”.

Фонд Сергія Мартинюка “Лелеко” багато допоміг у свій час в оздоровленні майданівців і українських воїнів — бійців фронту. Також сприяв в організації численних виставок “Герої ЄвроМайдану” та “Герої російсько-української війни на Сході України” заслуженої художниці України Марини Соценко. Тепер допомагає видавати книжки друзям-письменникам. Наразі Сергій засновник мистецького проекту “Моя перша поетична збірка”, також засновник і видавець першого числа часопису “Балтське коло”, а нині працює над створенням однойменної літературно-мистецької премії. Митець свої видані книжки щедро роздаровує друзям та бібліотекам. Автор (офіцер із вищою військовою освітою) як член Національної спілки журналістів України та Національної спілки краєзнавців України добре знає й історію визвольних змагань українського народу протягом багатьох століть. Сама назва його книжки спонукає до рішучих дій і перемог. В автора оригінальна побудова твору і зміст. З епіграфу, пролога або постскрипту дізнаєшся цікаві факти з давньої історії життєпису предків та зовсім свіжих подій сучасності. Такого роду книги формують у читача культ справжнього Українця. Адже саме культ справжнього Українця в сьогоднішній Україні — українця сміливого і гонорового, достойного та мудрого, аристократичного й шляхетного. Це так важливо та вкрай актуально в умовах сучасного світу, що глобалізується, та новітньої “гібридної” війни з московитами.

В книзі, спираючись на історичні свідчення давнини, автор стверджує, що ми, українці, великий і неповторний народ. Давній народ, який був засновником світової цивілізації... Автор розпочинає давню історію нашу із розповіді про Кам'яну Могилу, що під Мелітополем, проходить по наших славних праукраїнських предках — трипільцях, далі не обходить увагою інших наших предків: скілотів, скифів, сарматів.

“Всі ми чули про сім чудес світу, головне ж чудо світу — це його колиска — наша рідна Україна, й найдавніший на планеті доказ цього — Кам'яна Могила. Тут з'явилися на світ культурне зерно, колесо, плуг, ярмо, письмо... Цим треба пишатися! Ми, українці, великий народ, який стояв біля джерел світової цивілізації”, — підкреслює в своїх філософсько-історичних екскурсах на сторінках книги її автор. Українці народжені перемагати, стверджує автор, бо це наші прадавні риси характеру: честь, мудрість, гідність, шляхетність, а сильний духом, свободолюбивий народ — завжди буде вільним! Ми, українці, як одна з найвоїнніших націй Європи, маємо в своєму літописі не

Маю честь бути Українцем

одну величну перемогу — говорить автор книги, і наводить, зокрема, як приклад переможних битв битву під Оршею, що відбулась 8 вересня 1514 року військом під командуванням князя Костянтина Острозького, на той час Гетьмана Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського, нащадка Рюриковичів, некоронованого володаря Руси-України.

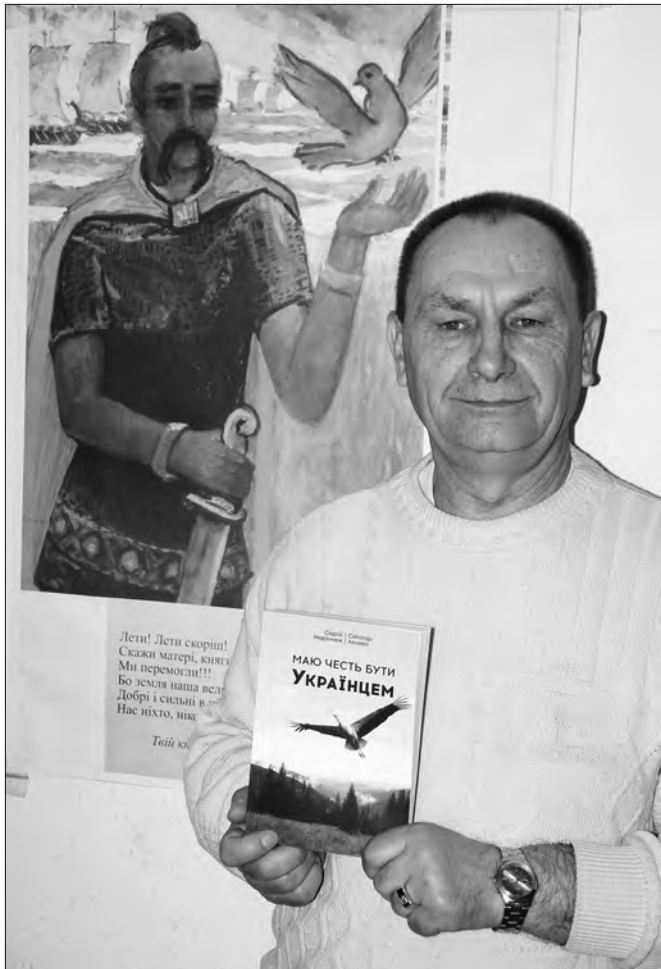
Автор нагадує читачам також про втрачені етнічні землі України-Русі, про що свідчать українські топоніми та гідроніми за нинішніми межами нашої держави, бо, окрім Московії, їх чимало і в інших сусідніх державах на наших прадавніх етнічних територіях. Берестя, Пінськ, Кам'янець, Дорогичин, Малорита, Косово, Рось — міста, Піна — річка в Білорусі на Берестейсько-Пінсько-Турівських землях, де й до сьогодні незайшло населення розмовляє майже польським діалектом нашої мови. Доводить українське коріння міст, заснованих нашими давніми володарями на наших землях сьогочасного так званого Закерзоння: Перемишль, Ярослав, Сана, Холма, Рюшева, Грубишева, Кросна, словацьких: Пряшева, Дукли, Свидника, Лаборця. Важко приховати наше коріння назв річок: Сан, Лада, Удаль, Шкло, Вишня, Одра — Польща; Тутова, Ракова, Бистриця — Румунія; Тур, Красне — Румунія, Угорщина.

Чимало тексту в книзі присвячено автором історичному безпам'ятству, особливо про українсько-московські відносини протягом останніх століть. “Усі наші біди від того, що ми не знаємо або не хочемо знати правду: українсько-московська війна розпочалась вже фактично на другий день після підписання “Переяславської угоди” і триває й донині”.

“Якщо могутність народу вимірювалась притою кров'ю і слізьми — то український народ був би наймогутнішим.” — писав Іван Франко.

“Московська імперія завжди боялася національного прозріння українців. За часів московської окупації нас хотіли перетворити на “безрідних іванів”. Саме в часи страшної московсько-більшовицької диктатури мільйони українців записалися в московити, до своїх прізвищ додавали літеру “ов” і запровадили в свої сім'ї дитяче “тикання” до батьків, до діда й баби. Назавжди потрібно відпустити, забути і викинути геть із пам'яті колоніальне, московське минуле. Адже жоден народ у світі ніколи не визнав і не визнає свого ката за брата!

В часи московського іґа у нас забрали все: вкрали історію, спалювали мову, перекроїли культуру, вбивали холодом і голодом, витягнули душу і поставили її на коліна перед “московським православ'єм”. Не змогли, не знищили тільки одного — наші нескорені гени вольнолюбивого народу. Отож шануймо своїх героїв — героїв

національно-визвольної боротьби за українську незалежність в усі часи! Пам'ятаймо їх, щоб нашим дітям і онукам не довелося це проходити і гинути. Піднімаймо велич України, щоб учергове не поспати голову попелом і знову співати сумних пісень, чому у нас знову не вийшло з Незалежністю... Тож зараз головне — позбутися змосковщення в душах своїх. І головною проблемою є подолання комплексу народу-жертви, адже геноцид в Україні триває, і теж носить тепер “гібридну форму”... Він не вичерпався голодоморами, війнами, засланнями, буцегарнями. Тільки методи геноциду інші. Головна складова геноциду полягає в тому, щоб перемішати нас, українців, у загальнодержавному казані — створити так звану “політичну націю”, щоб були ми без роду і племені, тобто позбавити нас українського обличчя й гідності. Всім українцям варто згадати, що ми нащадки великих київських князів, українських гетьманів, згадати всі кращі національні традиції та звичаї, повернутися до своїх джерел!”

Автор підкреслює надзвичайну важливість у цьому процесі двох Майданів, що відбувалися на наших очах нещодавно: “Душу — 2004, тіло — 2013 ми положим”, — так жартували на другому Майдані. А ще надзвичайно важливим гаслом Другого Майдану було: “Україна не стане на коліна. Україна вільна країна!” Майдан, його “Небесна Сотня” стояли на смерть за гідність і волю всіх українців. Стояли на смерть, не маючи страху, бо за ними були правда, честь, гідність і воля народу. Стояли, щоб

жити вільними серед вільних, гідними серед гідних, сильними серед сильних. Майдан — це величне повстання Гідності, повстання нескорених генів українського народу”. Про це йдеться в книзі в спогадах сотника 27-ої сотні Майдану Миколи Маркова: “Нотатки сотника: “Україна понад усе!””.

Сергій Мартинюк пише, звертаючись до читача: “Сьогодні моя Україна стоїть на зламі — між окупаційним їхнім минулим і своїм майбутнім. Історія дала нам чудову можливість самостійно організувати власне життя, звільнитися від зовнішніх і внутрішніх паразитів. Проте в парламент і уряд ми продовжуємо допускати відкритих і таємних ворогів української державності... видаючи це за “українську демократію”.

Автор закликає нас, українців, почати жити по-нашому, по-українському, і давно настав час вимести великим віником з країни всю нечисть й увесь зброд: московських попів із РПЦ і п'яту колону москалів-окупантів, та жити в нормальній демократичній, європейській країні! Загальнонаціональний Рух за утворення правдивого українства і справжньої української національної держави повинен бути просякнутим нетерпимістю до всіх, хто гальмує, вставляє палиці в колеса, стоїть уперек дороги утвердження української мови, культури, духовності, українського національного відродження і піднесення України у світі як великої європейської держави!

Згадаймо Шевченкове:
*Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю Волю окропите!*
та Франкове:
*Не пора, не пора, не пора
москалеві й ляхові служити...
Нам пора для України жити!*

Українська нація дуже унікальна: навіть у довготривалі часи окупаційної бездержавності українці зберегли енергетичну систему національного менталітету, творену впродовж тисячоліть.

На думку автора книги, головним пріоритетом для нинішньої української молоді має стати правило: “Ми повинні створити нову Націю із попелу старої — з розумом переможців! А пріоритетом для українства має стати започаткування нового мислення нової ж української еліти.

“Історія нічого не вчить ледачих, які її лише вичають.

Улюбленими учнями історії є ті, хто її творить, і вони — стають героями історії!”

У Сергія Мартинюка є основна риса характеру, яка мені дуже імпонує. Він такий, як є, справжній, безпосередній, не прикидається і не змінюється під обставинами. Він — людина, яка вміє тримати слово. Народжений перемагати і вимагає від нас, людей, мати розум Переможця.

38 науковців з Австрії, Італії, Канади, Німеччини, Польщі, Словаччини, України та Чехії визначили трьох номінантів Міжнародної премії імені Івана Франка 2020 року.

Як передбачено Положенням про Міжнародну експертну раду, оцінювання наукових праць та анотацій до них відбувалося за трьома критеріями: наявність інноваційних та оригінальних підходів у дослідженні; концептуальність, системність та критичність дослідження; міжнародний контекст і рівень наукового дослідження.

За результатами оцінювання члени Ради експертів рекомендують до розгляду Міжнародного журі наступні наукові роботи:

монографію “Маленький дорослий: Дитина й дитинство в Гетьманщині XVIII ст.” док-

Оголошено номінантів Міжнародної премії імені Івана Франка 2020

тора історичних наук, професора кафедри історії України Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка **ІГОРЯ СЕРДЮКА** (Україна);

монографію “Віражі Франкового духу: Світогляд. Ідеологія. Література” директора Інституту Івана Франка НАН України **СВГЕНА НАХЛІКА** (Україна);

монографію “Beau Monde on Empire's Edge: State and Stage in Soviet Ukraine” (“Бомонд на краю імперії: держава та сцена в радянській Україні”) професорки історії Стетсонського університету **МЕЙГЛ К. ФАУЛЕР** (США).

Усі три роботи-номінанти буде передано на розгляд Міжнародного журі, 12 членів якого оберуть цього річного лауреата Міжнародної премії ім. Івана Франка. Засідання журі проведуть за підтримки МФ “Відродження”.

У церемонії нагородження відбудеться в день народження Івана Франка, 27 серпня, на його батьківщині — у місті Дрогобичі.

Нагадаємо, у 2020 році на здобуття Міжнародної премії ім. І. Франка було подано 19 наукових робіт.

Довідково: Міжнародну премію ім. Іва-

на Франка у 2015 році заснував його онук — Роланд Франко. Лауреатами попередніх років були: у 2016 році — Любомир Гузар, Верховний Архієпископ-емерит Української Греко-Католицької церкви, кардинал Католицької церкви. У 2017 році - професор Віденського університету, президент Міжнародної асоціації україністів Міхаель Мозер та академік, почесний професор Львівського національного університету імені Івана Франка Олег Шаблій. У 2018 році — професорка Українського католицького університету (Львів) та Українського вільного університету (Мюнхен) Ярослава Мельник і доцент кафедри Східноєвропейської історії Гельсінського університету Йоганнес Ремі. У 2019 році нагороду дістала докторка філології Міланського університету Марія Грація Бартоліні (Італія).

На шляху до нових творчих звершень

Василь МЕЛЕЩЕНКО

Знаний український письменник, драматург і перекладач, журналіст і громадський діяч, заслужений працівник культури України Олег Васильович Олексюк 21 квітня 2020 року відзначив свій золотий ювілей.

Народився Олег Олексюк 21 квітня 1970 року в робітничій родині в Олешках (колишній Цюрупинськ) на Херсонщині. Мати — Тетяна Петрівна, довгий час працювала мотальницею на Херсонському БПК. Батько — Василь Миколайович, у минулому високоякісний газелектрозварювальник шостого розряду Херсонського суднобудівного заводу.

Олег Олексюк почав віршувати ще у маленькому віці. Часто-густо його контролює роботи з української мови зачитували вчителі, бо його роботи відрізнялися від інших філософськими поетичними образами, цікавими поетичними знахідками обдарованого юнака, який і у свої 15 років вже керував творчим колективом школярів, котрі на районному та обласному конкурсах художньої самодіяльності учнівської молоді виконували пісні Олега Олексюка, а акомпанував їм на баяні сам автор. Навчався Олег у Цюрупинській середній школі №1 (1977—1987 рр.), Цюрупинській дитячій музичній школі, Херсонському училищі культури, Херсонському державному педагогічному університеті (1994—1999 рр.), Київському Національному університеті “Кієво-Могилянська академія” (2006—2007 рр.) та Київському Національному університеті культури (2018—2020 рр.). І де б він не працював, чи то директором Миколаївського сільського Будинку культури Великопетівського району Херсонської області, чи то викладачем музики та співу Цюрупинської гімназії, чи то керівником студії “Літературна творчість” Малої Академії Наук при Херсонському обласному Палаці творчості дітей та юнацтва, чи головним спеціалістом навчально-методичного центру управління культури і мистецтв Херсонської обласної державної адміністрації (2001—2003 рр.), а чи головним продюсером Продюсерського центру “Мега-шоу” — всюди його супроводжувало поетичне слово.

Надрукувавши 1995 року у Херсонському просвітянському видавництві свою першу поетичну збірку “Ти — Україна” Олег Олексюк розпочав свій поступ у вирі книговидавництва. На сьогодні автор понад 20 поетичних та прозових збірок, серед яких “Арія струмка” — збірка поезій, яка стала початком перебування Олега у лавах Національної спілки письменників України (з 2005 р.), а поетична збірка “Від берега “Я” до пристані “Ти” була удостоєна звання Лауреата Першої премії Всеукраїнського літературного конкурсу імені Володимира Дроценка (м. Червоноград Львівської області). Ціла низка книжок з ав-

торської серії “Юльчика бібліотечка” стала дуже затребуваною серед дитячої читачкої аудиторії. Цьому є підтвердженням і багаторазове видання поетичних мініатюр “А у нас був Тарас”, і одноразовий друк поетичних розмальовок “Я для мами намалюю” та “Аби не плакало”, а також друк авторських збірок з нотами “Школа-Либідко”, “Переспіви пісень Кота Леопольда” та “Творчий час”. Він є автором збірок статей “До “Просвіти” (1998 р.), збірки нарисів “Запрошуємо до духовної скарбниці Голопристанщини” (2015 р.) та збірки передмов “На крилах “Просвіти” (2008 р.). Також пережила кілька видань його перша наукова книга — літературно-мовознавче дослідження “Поетика творів Миколи Братана” (1999 р., 2004 р.).

Головний редактор обласної газети “Молодь Херсонщини” (з 2005 року), автор понад 450 статей у ЗМІ обласного, всеукраїнського та міжнародного рівнів Олег Олексюк у 2017 році був зарахований до лав Національної спілки журналістів України.

Олег Олексюк надзвичайно активна особистість. Він засновник та перший голова відродженої Цюрупинської міської організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка (1992—1996 рр.), засновник та перший голова Херсонського обласного осередку Громадської організації “Молода Просвіта” (1996-2000 рр.), засновник та постійний Голова Правління Цюрупинської районної дитячої організації “Літературно-мистецька лабораторія “Чиста криниця” (з 1992 р.), засновник та тривалий час Голова Правління Цюрупинської районної організації Суспільної Служби України (1999—2016 рр.), засновник та Голова Правління Громадської організації “Українська Хата — талантами багата” (з 2019 р.). Проводить величезну кількість громадських заходів, які сприяють розвитку громадянського суспільства на Херсонщині, розвиткові української державності на теренах Таврії. Це він 1995 року організував і провів всеукраїнську краєзнав-

чу конференцію, яка відродила олешківцям ім’я незаслужено забутого поета і художника Юхима Михайліва. Це він створив в допомогу талановитій молоді Таврії факультет довузівської підготовки Львівського політехнічного університету, що протягом 1993—1996 років сприяло вступу на пільгових умовах понад сотні абітурієнтів з Півдня України до престижного вишу нашої держави. Олег Олексюк організував ще у далекому 1999 році і до нині проводить Відкритий конкурс молодих літераторів “Покоління—XXI”. Саме Олег Олексюк організував і на високому рівні проводить з 2016 року Відкритий Благодійний конкурс-фестиваль українського слова “Відлуння душі” пам’яті Наталі Коломієць, де щороку понад 300 творчих особистостей з 5-8 областей України змагаються за звання лауреата престижного конкурсу в номінаціях “Поезія”, “Вокальне мистецтво” та “Композиторське мистецтво”.

Олег Васильович активно проводить на Херсонщині видавничу діяльність. Понад 200 книг було ним відредаговано та видруковано у Херсонській філії Видавничого Центру “Просвіта”, директором якої з 1998 року він є. Саме завдяки йому у зазначеній філії вийшло друком понад 500 видань, серед яких 6 випусків альманаху “Молода Муза”, 5 випусків тематичного альманаху “Голос Батьківщини”, 2 випуски літературно-просвітницького альманаху “Голопристанська Littera” (у всіх виданнях — головний редактор Олег Олексюк), 15 випусків альманаху “Вісник Таврійської фундації” (головний редактор Іван Немченко), 5 випусків молодіжного альманаху “Вишиванка” (перший редактор Вадим Лубчак), 14 випусків літературного альманаху “Елінг” (головний редактор Микола Каляка), 9 випусків альманаху дитячої та юнацької творчості “Чиста криниця”, перший випуск альманаху “Мазепа і Херсонщина”, перший випуск літературного альманаху “Літературний Херсон” (головний редактор

Олег Олексюк), Історія “Просвіти” Херсонщини у 2-х томах, повне зібрання творів Валентини Наумиш у 2-х томах та Книга пам’яті: Голодомор 1932—1933 років (головний редактор видань Олег Олексюк).

Перебуваючи на високих посадах заступника голови голопристанської районної державної адміністрації (2010-2011 рр.) та начальника відділу культури Голопристанської районної державної адміністрації (2011—2016 рр.), Олег Васильович сприяв розвиткові літературно-мистецьких традицій краю, започаткувавши з 2014 року щорічний районний конкурс читців творів Тараса Шевченка, створивши умови для заснування Чулаківської дитячої школи мистецтв та Новозбур’ївської дитячої школи мистецтв. Проводив на теренах Херсонщини з колегами Всеукраїнський дитячий фестиваль бандуристів “Таврійські зустрічі” (2011—2016 рр.) та Всеукраїнський благодійний фестиваль народної творчості “Купальські зорі” (2011—2014 рр.), районний конкурс дитячої творчості “Чарівна кладочка” (2011—2016 рр.) та районний конкурс сімейної творчості “Тепло сердець” (2011—2015 рр.) тощо. Саме він у листопаді 2011 року започаткував і щомісяця до жовтня 2016 року проводив на базі Голопристанської районної книгозбірні засідання літературно-музичної кав’ярні “Голопристанська Littera”, а з 1 грудня 2018 року і до тепер організовує і проводить у світлиці відділу мистецтв Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеся Гончара засідання арт-лабораторії “Українська Хата — талантами

багата” та з вересня 2019 року заходів в рамках проєкту “Самоцвіти України”.

Олег Олексюк активно долучився до організації проведення перших засідань літературної кав’ярні “Littera” в Херсонській обласній книгозбірні для юнацтва імені Бориса Лавренюка (з 2010 р.) та молодіжних літературних засідань “Поетичної шафи” (з 2017 р.). Авторитет його літературного професіоналізму сприяє фаховій оцінці поетичних знахідок юних та молодих літераторів. Його неодноразово запрошували до складу журі на Всеукраїнському конкурсі дитячої поезії “Джерельце” імені Йосипа Курлати у місті Сіверськодонетськ Луганської області (2002—2013 рр.), Всеукраїнському конкурс-фестивалі військово-патріотичної творчості “Оберіг” у місті Херсон (2002—2019 рр.) та міському конкурсі на здобуття літературної премії імені Анатолія Бахути у місті Нова Каховка Херсонської області (2017—2019 рр.). Він неодноразово очолював журі на міському конкурс-фестивалі дитячої та молодіжної творчості “Дотик до чуда” у місті Нова Каховка Херсонської області, на Відкритому конкурсі молодих літераторів “Покоління XXI” у місті Херсон та міському конкурсі читців творів поетів-просвітян “Запалені серця” у місті Каховка Херсонської області.

За багаторічну плідну працю просвітянин Олег Олексюк 2002 року був нагороджений найвищою нагородою Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка — медаллю “Будівничий України”, а 2011 року — медаллю “За заслуги” Всеукраїнського Фонду ветеранів Збройних Сил. Неодноразово нагороджений Почесними грамотами Херсонської обласної державної адміністрації та Херсонської обласної ради, Голопристанської районної державної адміністрації та Голопристанської районної ради, Голопристанської міської ради та Херсонської міської ради. А 2018 року Указом президента України удостоєний високого звання “Заслужений працівник культури України”.

Дружина Оксана Володимирівна є його надійною опорою. Вона започаткувала серію видань в десятки частинах “Слово про побратима по перу” та допомагає чоловікові в організації та проведенні засідань арт-лабораторії “Українська Хата — талантами багата”.

Олег Васильович Олексюк щороку радує новими творчими зверненнями. Тож хай йому щастить!!!

Тріумфальна весна 1918-го До 102-ї річниці визволення Полтавщини від російсько-більшовицьких загарбників

У грудні 1917 року Рада комісарів більшовицької Росії передала Українській Центральній Раді (УЦР) вимоги допомагати більшовикам. УЦР за підписом Симона Петлюри відхилила ультиматум Леніна-Троцького. 22 грудня російські загони захопили Харків, де для маскування агресії створили маріонеткову квазидержаву, провівши так званий “Всеукраїнський з’їзд рад”. На ньому Україну проголосили радянською республікою і федеративною частиною радянської Росії. У січні 1918 року червоногвардійці оголосили війну Українській Народній Республіці (УНР) і загарбали значну частину її території. Уряд УНР звернувся до міжнародної спільноти по військову допомогу. 9 лютого УНР визнали держави Четверного союзу, а у березні війська УНР та Німеччини увійшли у Київ. Навесні 1918 року Українське військо спільно з союзниками визволило територію центральної, східної, південної України і Крим. Визволення Полтавщини — одна із найяскравіших сторінок Української революції 1917-21 рр. Нагадаємо, в рамках чинного Указу п’ятого президента України та Закону “Про правовий статус та вшанування пам’яті борців за незалежність України в ХХ ст.” сторіччя подій Української революції відзначається на державному рівні.

Сергій ГОРОБЕЦЬ, Сергій БУТКО,
співробітники Північно-Східного
міжрегіонального відділу УІНП

Лубенська операція

Коли українська армія 1 березня 1918-го увійшла в Київ, командира Окремого Запорізького загону Костянтина Присовського призначили військовим комендантом Київщини, а на його місце 3 березня прийшов полковник Олександр Натів. Загін активно поповнювався добровольцями, а також старшинами й козаками, що переховувалися в Києві під час російсько-більшовицької окупації. Вже 12 березня 1918-го Запорізький загін реформовано в Окрему Запорізьку дивізію: 4 піших полки, два полки легкої артилерії, полк важкої артилерії, інженерний, а також два панцирні й авіаційні дивізіони.

Проте командування залишило січових стрільців у Києві для охорони УЦР та перейменувало в 1-й полк січових стрільців. Решта військ 14 березня виступили в Полтавському напрямку, де вже розпочали просування вперед німецькі частини.

Тим часом радянська Росія 3 березня також підписала мирний договір із країнами Четверного союзу — один із найганебніших у своїй історії, втративши колосальні території.

Уряд Леніна також зобов’язувався укласти мир із УНР. Зрозуміло, це аж ніяк не надихало більшовицьких вождів, які прагнули зображувати події в Україні як громадянську війну. Верховним головнокомандувачем радянських військ в Україні призначили “українізованого” Антонова-Овсienка. “Рішуче і беззастережно перелицювання наших частин, що перебувають в Україні, на український лад — таке тепер завдання, — вимагав В. Ленін. — Треба заборонити Антонову називати себе Антоновим-Овсienком, — він має називатися просто Овсienко...”

Отже, тактика гібридної війни продовжувалася. Усі червоні загони звели в п’ять армій, при цьому мобілізація повсюдно зривалася. В тилах розчароване і пограбоване селянство раз по раз піднімало повстання.

Запорізька дивізія (близько 8 тисяч багнетів) прибула на фронт під Яготин на Київщині, де з’єдналася з німецькими частинами. Перший бій минув для українців без втрат, хоча довелося витримати шалений кулеметний вогонь ворожого бронепотягу. Німці почали обхід правим флангом, тож ворог відступив на Полтавщину — до залізничної станції Гребінка. Не зупиняючись німецькі загони і Гордієнківський кінний полк продовжують наступ. Очевидець так описав диспозицію: рівне переоране поле похило спускається у бік Гребінки, далі місток через річку, за ним на горбі містечко і коло нього висока

Всеволод Петрів

водонапірна башта Гребінки. Між мостом та баштою курсує більшовицький бронепотяг, щільним вогнем не даючи просуватися вперед. Під вечір союзники переходять греблю через річку, вогнем артилерії і фланговим маневром тиснуть на ворога. Між тим повністю темніє і через неможливість належно орієнтуватися операція припиняється до ранку. А на світанку виявляється, що червоні відступили на Лубни.

Автор численних спогадів і праць з військової історії, педагог, письменник, військовий міністр і генерал-хорунжий Армії УНР Всеволод Петрів згадував: “Відразу кидається у вічі величезна різниця відношень мешканців Гребінки від того, що ми бачили в Києві. Там більшість населення ворожа, в ліпшому — нейтральна; тутки всі свої, навіть робітництво, яке так похмуро мовчало тоді в Києві, тут балакає, ділиться враженнями, розшутує, помає. Щоправда, кріпко чешуть потилицю та кажуть, що погано, що ми з німцями, що напевно з того буде шкода усьому працюючому народові, але це те, що чули ми від усіх лівих елементів і в Центральній Раді, і в українських верствах населення, це незгода своїх, а не ворожість чужих”.

Німці, які до цього діяли “першим номером”, припинили наступ до прибуття підкріплень і важкої артилерії: більшовики укріпили оборону на залізниці, та й чехословаки являли собою організоване й дисципліноване військо.

Натомість українське командування вирішило перейти в наступ, визволити Лубни й Ромодан та просуватися на Полтаву. Спершу запорожцям довелося витримати дводенний бій із більшовиками, які намагалися повернути Гребінку. А потім, завдяки глибокому обхідному маневру справа гордієнківців Всеволода Петріва (за день пройшли 60 кілометрів), українці 17 березня зайняли Лубни. Це стало повною несподіванкою для ворога, який не встиг підірвати залізничну станцію і міст через Сулу. Відступаючи, більшовики спробували підпалити дерев’яний міст, однак за допомогою роздобутої у залізничників

помпи, відер та землі, попри обстріл ворожого бронепотягу, одна із сотень полку Петріва змогла загасити пожежу ще на початку. Червоні відступили на Ромодан, за 40 кілометрів від Лубен.

Як згадував сотник армії УНР, автор низки книг-спогадів про перші визвольні змагання Борис Монкевич: “Усе населення міста з радістю вітало українське військо, а до рядів його вступило багато нових жовнівців. Записувалися переважно студенти, вчителі, гімназисти і семінаристи...”

Справді, не в силах зупинити наступ союзників, “червоні”, відступаючи, грабували все, що тільки могли вивезти. “Негайно евакуація хліба й металів на схід”, — вимагав Ленін, звично маскуючи відвертий і безсоромний грабунк чужої території фейковим терміном “евакуація”. За приблизними підрахунками, в січні-квітні 1918-го радянські окупанти вивезли на схід 17,3 млн пудів хліба й 5 млн. пудів іншого продовольства.

З 2014-го, захопивши частину української території, російський агресор так само грабував і грабує український народ. Нічого не змінилося!

Від Хорола до Решетилівки

Українське військо нестримно просувалося вперед. Як згадував Борис Монкевич: “Після захоплення запорожцями Лубен послано німецькому командуванню в Гребінку телеграму з пропозицією просунутися на лінію Лубен. Але німці цій телеграмі не повірили і були певні, що її прислали більшовики, щоб їх стрілювати і знищити запорожців. Довелося посилати спеціальний поїзд, і тоді Німці прислали батальйон піхоти і два броневики, а решта залишилась у Гребінці”.

Яке ж було здивування німців, коли вони дізналися, що за порожці залишили зручні позиції і почали наступ на Ромодан. Союзники вважали таке рішення божевільним. Справа в тому, що Лубни займали високий правий берег Сули, з якого чудово проглядалася місцевість протилежного берегу, з поступовим підйомом у бік Ромодана. “Вясні сонячні дні видко ст. Ромодан — 40 кілометрів, село Покровську Богачку — 25

кілометрів”, — свідчив Всеволод Петрів. Ромодан розташовувався на панівних висотах, підійти до нього непомітно було неможливо, тож ворог між спостерігати за діями українських частин немов на долоні.

Однак і радянські війська, відійшовши від Лубен, не полишали надій відбити це місто. Призупинення німецького наступу червоні командири сприйняли як слабкість і почали контрвипади. Ворожі бронепотяги відкрили вогонь, але кінні сотні запорожців та артилерія змусили окупантів відійти на кілька кілометрів, а згодом повернутися в Ромодан.

Наступного дня українські загони обережно просувалися вперед, аж в ніч на 20 березня зіткнулися з потужними ворожими силами в низці хуторів. Як з’ясувалося, червоні підтягнули резерви і вранці перейшли в справжній контрнаступ. Запеклий бій тривав цілий день. Головні сили більшовиків просувалися в центрі вздовж залізниці. 6 ворожих бронепотягів, наблизившись, відкрили шалений вогонь. Запорожці несли важкі втрати, але змогли уникнути катастрофи, підірвавши залізничну колію. Це дозволило припинити наступ бронепотягів і втримати позиції, хоча ворог успішно просунувся правим і лівим флангами.

Вдосвіта баталії поновилися з новою силою. Більшовики на тискали, просувалися вперед. З останніх сил, вводючи в бій рештки резервів, українські частини змогли вистояти, а вже надвечір, після підходу німецьких підкріплень ситуація перемінилась. Запрацювала артилерія, союзні війська пішли в наступ.

На світанку Гордієнківський полк перейшов у наступ правим флангом, по шляху на Хорола. У Покровській Багачці захоплено касу 2-го Донецького пролетарського загону. Для козаків “сума така, що забезпечувала існування полку на 3 місяці”. Третя сотня гордієнківців атакує Хорола. Три порожніх більшовицьких ешелони, що чекали на “своїх”, спішно тікають на Ромодан та Великий Поділ. А козакі, аби посягти в противника паніку, висилають “алярмуючі телеграми про великі українські сили “всім, всім, всім”.

Водночас 2-й Запорізький полк Петра Болбочана раптово ударив по центру — деморалізований ворог майже без спротиву залишив 4 бронепотяги, гармати, ешелони з чехами та пораненими. Більшовики панічно відступили до Ромодана, водночас го-

туючись до евакуації у напрямку на Полтаву.

З Хорола доводять відомості, що “московська чека” влаштувала в місті терор: розшукують свідомих українців, жорстко катують і знищують. Раптовим наскоком третя сотня гордієнківців знищує чекістів і опановує містом.

Аби не дати ворогу отямитися, наступ продовжувався. Вдень 22 березня українські війська збили залозу червоних і увійшли в Ромодан. Більшовики не чинили особливого опору, оскільки з падінням Хорола ворогу загрожувало оточення.

Борис Монкевич згадував, що “до рук українського війська потрапила військова здобич: рухомі шиталі, велика кількість поїздів, різне військове майно. Серед військової здобичі були й балони із задушливими газами”.

Щоправда, відступаючи, червоні підірвали залізничний міст через річку Хорола і пошкодили залізничний шлях. Це надовго затримало пересування ешелонів та бронепотягів, тож наступ продовжували насамперед кіннота і броньовики. Основні сили запорожців збили більшовиків з позицій за річкою Хорола, атакували Миргород — і після невеликого бою зайняли місто.

Тим часом стало відомо, що головний рубіж оборони більшовики готують в районі залізничної станції Абазівка, неподалік Полтави, де зосереджують свої сили. Тож Гордієнківський кінний полк Всеволода Петріва виступив із Хорола вздовж залізниці в напрямку Решетилівки. Необхідно було поспішати, адже в будь-якому разі українські частини мали увійти в Полтаву перед німцями.

Як згадував командир: “Дивна річ, звичайно військової частини, посуваючись з боєм вперед, все змінюють свій чисельний стан, обнулюються, винищуються, затрачують карність. З гордієнківцями було навпаки: малою купкою обірваних і вичерпаних людей почали ми свій контрнаступ на Київ, а тепер з Хоролу виступає в похід, поблискуючи новенькою зброєю, красуючись на гарних конях, в нових чудових шапках, вже цілком показана частина в силі чотириста люда з гарматами, скорострілами, воями, засобами зв’язку, за якою таракхотять моторами два легкі і три вантажні авто...”

За день козакі здолали 60-кілометровий рейд до Решетилівки, від якої було рукою подати до Абазівки.

У цей же час російський більшовицький агресор через свою маріонетку, ЦВК Рад України, оголосив військовий стан на Харківщині, Полтавщині й Чернігівщині, який для них завершився суцільним провалом. Колабораніст Володимир Антонов-Овсienко, верховний головнокомандувач радянських військ в Україні, згадує: “Оголошена в Полтавській губернії мобілізація не дала позитивних результатів. Мобілізаційний “штаб” виявився, звичайно, не в змозі замінити відсутність налагодженого місцевого військового апарату, виявився неспроможним і до організації сільських партизанських загонів”. Іншими словами, народ не бажав підтримати російського окупанта.

Далі буде.

Картина Федора Грінченка. Розвідники полку імені Костя Гордієнка

Преосвященний Володимир, єпископ Фастівський, вікарій Київської єпархії Православної Церкви України

Третє відродження УАПЦ та проголошення Київського Патріархату 5-6 червня 1990 року

Святування тисячоліття хрещення України сприяло активізації національно-релігійного руху. Це збіглося в часі з руйнуванням СРСР та імперської “церковної домовини”. Почали створюватися громадські об’єднання, які під приводом вивчення історії України і релігії ставили собі метою відродження української державності. Наприкінці 80-х років у Києві було створено “Український культурологічний клуб”, а при Будинку вчених — просвітницький клуб “Спадщина”. До цих клубів увійшли відомі правозахисники, релігійні діячі, студенти. В спілкуванні й дискусіях зародилася ідея відродження УАПЦ в Україні. На початку 1989 року створилася Ініціативний комітет з відродження УАПЦ, до якого увійшли Леся Лохвицька, Анатолій Битченко, Тарас Антонюк, Микола Будник.

Новий поштовх відродженню УАПЦ дала установча конференція Товариства української мови імені Тараса Шевченка, яка відбулась у Києві 11-12 лютого 1989 року. Виступ на конференції настоятеля Св. Успенського православної храму м. Єлгава (Латвія) свящ. Богдана Михайличка підвів підсумок роботи Ініціативного комітету з відродження УАПЦ. Свящ. Б. Михайличко відверто заявив, що УАПЦ була розстріляна сталінсько-московським режимом, цій Церкві не дали животіння навіть у підпіллі, а кращі представники православних українців мученицькою кончиною засвідчили світу про УАПЦ, своєю кров’ю довели вірність завітам Христа. Свящ. Б. Михайличко закликав підняти голос протесту проти неправди, стати на захист забороненої УАПЦ та порушити клопотання перед урядом УРСР про реабілітацію невиннозамучених єпископів, духовенства та віруючих Церкви, оголосив, що у Києві створено Ініціативний комітет з відродження УАПЦ.

15 лютого 1989 року до засобів масової інформації було подано повідомлення про створення Ініціативного комітету з відродження УАПЦ. Очолив комітет свящ. Б. Михайличко. До кінця квітня 1989 року до комітету ввійшли Євген Сверстюк, Ольга Гейко (Матусевич), Тетяна Битченко, Сергій Набока, Олександр Ткачук. Ініціативний комітет направив звернення до Президії Верховної Ради СРСР та УРСР, до міжнародної громадськості з вимогою легалізації та реєстрації УАПЦ. У зверненні члени комітету просили Вселенського Патріарха Дмитрія І, УАПЦ в діаспорі та всі Автокефальні Церкви світу підтримати законні вимоги православних українців.

У березні 1989 року свящ. Б. Михайличко, вперше після Другої Світової війни, відправив Боже-ственну Літургію для прихильників УАПЦ у м. Києві у приватному будинку по вулиці Седовців, 8А. У червні 1989 року київська громада УАПЦ подала прохання до Подільського райвиконкому м. Києва про реєстрацію громади та передачу храму Миколи Набережного, але громаді у цьому було відмовлено.

Ініціативний комітет розгорнув широку роботу серед населення за відродження УАПЦ. Було

оприлюднено “заклик до православних українців” у якому, зокрема, наголошувалося: “Церква наша, пролежавши в “духовній домовині” понад 250 років, здавалося, ніколи не воскресне... Церква відродилася з попелу небуття. Жива наша Церква!... яка й досі діє в еміграції”.

У Києві започатковується видавництво газети “Наша віра Православ’я”. Перший номер вийшов у вересні 1989 року. До редакційної колегії увійшли Олександр Ткачук, Михайло Орфенюк, Микола Будник. 3 жовтня 1989 року редакцію газети очолив Євген Сверстюк. Газета зробила значний внесок у відродження УАПЦ в Україні. З її сторінок лунали заклики до єпископату Українського екзархату РПЦ повернутися обличчям до свого народу, припинити денационалізацію його через Церкву, перестати бути слухняним знаряддям в руках великодержавних російських шовіністів.

19 серпня 1989 року на заклик Ініціативного комітету з відродження УАПЦ відгукнулася парафія Свв. Апп. Петра і Павла у Львові. Протоієрей Володимир Ярема, священники та всі віруючі храму урочисто оголосили про вихід зі складу РПЦ. 8 вересня 1989 року місцеблюстителю Київського митрополичого престолу блаженніший митрополит Мстислав, Першоієрарх УАПЦ направив звернення до вірних УАПЦ на батьківщині і у всьому світі розсіяних. У ньому він доводив законність і канонічність свого місцеблюстителства на Київському митрополичому престолі і закликав до праці по відродженню УАПЦ. У зверненні вказувалося про призначення протоієрея Богдана Михайличка своїм “відпоручником та духовним адміністратором з обов’язком, під моїм доглядом, організовувати, координувати і здійснювати акції на відновлення в Україні святої УАПЦ, а його заступником всечесного протоієрея Володимира Ярему”.

2 жовтня 1989 року відбувся Львівський єпархіальний собор УАПЦ, який звернувся до єпископа Іоана Боднарчука з проханням очолити УАПЦ. 16 жовтня 1989 року єпископ Іоан Боднарчук очолює УАПЦ. 9 грудня 1989 року предстаники громад УАПЦ приймають рішення про створення Всеукраїнського православного братства Св. апостола Андрія Первозванного. Братство відіграло велику роль по відродженню УАПЦ та проробило величезну роботу по скликанню Всеукраїнського Православного Собору.

На кінець 1989 року громади УАПЦ були зорганізовані майже у всіх обласних центрах. На Страстному тижні 1990 розпочалося богослужіння у храмі Св. Архистратига Михаїла у Києві (Музей архітектури і побуту с. Пирогово). Рух за автокефалію набирив сили.

Перед УАПЦ в Україні постало питання відновлення кано-

нічної ієрархії УАПЦ. Єпископ Іоан звертався до Патріарха Грузинської Православної Церкви, заштатного єпископа Іонафана (Єлєцьких) до єпископа Молдавського і Кишинівського Володимира та інших ієрархів РПЦ, але страх перед сильними світу цього взяв гору і владики відмовили у висвяті нового єпископа. За православними канонами для хіротонії єпископа необхідно не менше двох єпископів. 31 березня 1990 року у храмі Св. Безсрібників Косьми і Даміана у с. Михайловичі Дрогобицького р-ну, Львівської обл. відбулася хіротонія у єпископа Тернопільського і Бучаць-

му Соборі 5-6 червня 1990 року у м. Києві. Відкрився Собор Боже-ственною Літургією, яка відправлялася у Свято-Софійському соборі, завдяки старанням народного депутата Олєся Шевченка. На Собор з’їхалося 703 депутати з усієї України, з них 7 єпископів, духовенство і миряни. Серед гостей народні депутати України О. Шевченко, І. Драч, І. Заєць, С. Головатий та інші, іноземні гості, представники засобів масової інформації України і з-за кордону. Собор заслухав доповідь архієпископа Іоана Боднарчука у якій було дано канонічне обґрунтування уста-

борі проголошено Український (Київський) Патріархат і обрано Предстоятелем УАПЦ блаженнішого митрополита Мстислава (Скрипника) з титулом Святіший Патріарх Київський і всієї України. На час відсутності Патріарха Собор уповноважив митрополита Іоана керувати Київською Патріархією та надав йому повноваження намісника Київського Патріаршого Престолу. Ухвалою Собору було утворено Львівсько-Галицьку митрополію та Тернопільську і Івано-Франківську архієпископії.

Собор урочисто заявив про уневаження “самоліквідації”

УАПЦ на Соборі УАПЦ 1930 року. Від Собору було направлено звернення до Уряду УРСР про повернення храмів і майна УАПЦ. Також прийнято ухвалу про відкриття духовних навчальних закладів, а при Патріархії створено відділи: закордонний, видавничий, господарський, місіонерський, пенсійного забезпечення. Собор прийняв звернення до українського народу, направив телеграми до Вселенського Патріарха Дмитрія І, предстоятелів Помісних Автокефальних Церков у яких сповіщалося про проголошення Українського (Київського) Патріархату та про вибори на Київський Патріарший Престол Святішого Патріарха Мстислава. Телеграми були направлені на Помісний Собор РПЦ в м. Загорськ (Росія), Президенту СРСР М. Горбачову, Голові Президії Верховної Ради УРСР В. Івашку.

Проголошенням Патріархату та виборами на Патріарший Престол Святішого Патріарха Мстислава Собор здійснив одвічну мрію православного українського народу про свою Автокефальну Православну Церкву і свого Патріарха. Праця і мрії великих достойників українського народу були втілені у життя Церкви.

Український народ у своєму духовному і національному розвитку упевнено рухався вперед, долаючи усі перешкоди, що поставали на його шляху. Вірність Христу, відданість Його заповідям увічнались Господньою подякою. Синод Вселенського Патріархату на чолі з Святішим Патріархом Варфоломеем, прийняв Українську Церкву як рівну серед рівних, без усяких принизливих досвячень і пересвячень. 5-6 січня 2019 року в кафедральному соборі Вселенської Патріархії на честь святого Георгія Переможця у Стамбулі (Константинополі) відбулося вручення Томосу про автокефалію Православної Церкви України блаженнішому Епіфанію митрополиту Київському і всієї України.

Відзначимо цю дату як знакову перемогу правди над неправдою, закону над беззаконням, сили Христової над безсиллям облуди і олжі ворогів православних українців, псевдохристиян, які перебувають в тенетах сергіансько-московської ересі.

кого священника Іоана Боднарчука, в постригу Василя. Хіротонію здійснили єпископ Луцький і Волинський Варлаам, РПЦ (зі слів митрополита Іоана), єпископ Яснополянский Вікентій (Чекалін), РЗПЦ. 7 квітня 1990 року у Благовіщенському храмі с. Підгайчики Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. Собором єпископів Іоана, Вікентія і Василя рукопокладено у сан єпископа Івано-Франківського і Коломийського священника Стефана Абрамчука, у чернецтві Андрія. Згодом були висвячені єпископи: Данило (Ковальчук), єпископ Чернівецький і Хотинський і всієї Буковини, Володимир (Романюк), єпископ Ужгородський і Хустський, Миколай (Грох), єпископ Рівненський і Острозький, Роман (Балашук), єпископ Чернігівський і Сумський.

Остаточне організаційне оформлення УАПЦ відбулося на Всеукраїнському Православно-

новлення Українського (Київського) Патріархату. Ідею утворення Київського Патріархату висловив священник Василь Романюк (Святіший Патріарх Київський і всієї України-Руси Володимир) ще у 1972 році в час свого попереднього ув’язнення у листі до священника Мирона Сас-Жураківського. З доповідями виступили єпископ Володимир (Романюк), Євген Сверстюк, Сергій Головатий, Іван Драч та інші.

Митрополит Мстислав на Собор не прибув, оскільки Міністерство Закордонних Справ СРСР не дозволило йому в’їзду до СРСР як особливо небезпечному ворогу, “клерикалу-петлюрівцю”. На Соборі було прийнято “Устав про управління УАПЦ”; возведено в сан Митрополита архієпископа Іоанна (Боднарчука) з титулом блаженніший митрополит Львівський і Галицький. Найважливішим було те, що на Со-

Мирослав Скорик як творець епохи

Андрій БОНДАРЕНКО,
член Національної спілки композиторів України

1 червня 2020 р. відійшов у вічність один із найвідоміших і один із найтитулованіших композиторів України — Мирослав Скорик. Окрім численних державних нагород і звань, Мирослав Скорик став співтворцем низки унікальних подій — від першого всесвітньо визнаного українського кінофільму до першої підтриманої Ватиканом опери.

Біографія Мирослава Скорика є унікальною. Рід Скориків імовірно має козацьке походження, а прізвище походить від групи скорого реагування в Запорозькій Січі — принаймні так розповідав сам композитор зі слів батька. Серед рідних Скорика — видатна співачка Соломія Крушельницька, вона доводилась рідною сестрою бабці Мирослава.

Мирослав народився у Львові 1938 року, усього за рік до того часу, коли польська окупація міста зміниться радянською. Старший брат Мирослава воюватиме в дивізії “Галичина”, але з поразкою Німеччини емігрує в Австралію. У 1947 р. про діяльність брата дізнаються в радянських каральних органах, і сім’ю Скориків депор-

тують в Сибір, разом з багатьма іншими “неблагонадійними”. Лише в 1955-му родині Скорика буде дозволено повернутися до Львова.

Повернувшись, Скорик навчається у Львівській консерваторії по класу композиції Адама Солтиса. Дипломна робота Скорика — кантата “Весна”, в ній проявиться мелодичне дарування, любов до витончених тональних зворотів і фольклору, а її перша частина — “Дивувалась зима”, увійде до репертуару багатьох студентських і дитячих хорів.

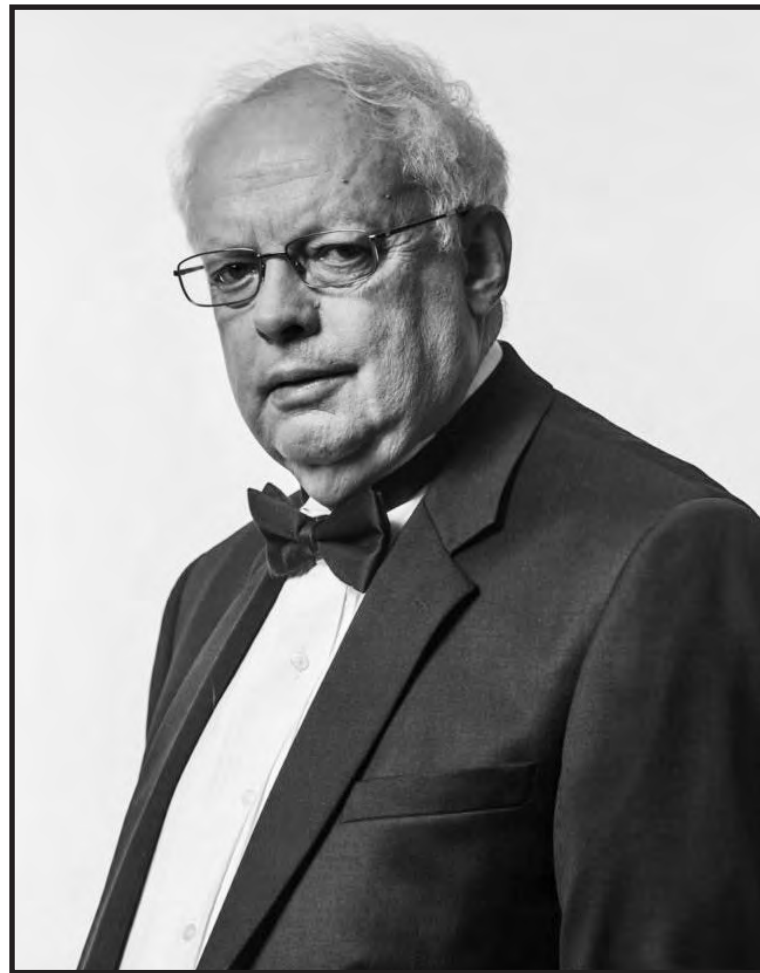
По завершенню консерваторії Скорик стажується в Москві у Дмитра Кабалевського, а також бере участь у ВІА “Веселі скрипки”, для якого пише естрадні пісні. Це поєднання академічного і естрадного напрямку зі студентських років мабуть і є одним із секретів популярності композитора.

Широке визнання Скорик здобув завдяки музиці до фільму “Тіні забутих предків” — першого і одного з небагатьох українських фільмів, які здобули міжнародні нагороди і широку популярність серед українських глядачів. А найбільш відомим шедевром композитора залишиться “Мелодія Скорика”, а точніше — мелодія із кінофільму “Високий півень”. Мабуть це єдина мелодія

українського композитора, яку з великою імовірністю можна почути від вуличних музикантів.

Серед багатьох інших творів композитора особливо хотілося би згадати оперу “Мойсей”. Ця опера на знаковий для України біблійний сюжет має унікальну історію постановки. З 1990-х років, коли українські театри відмовляються від постановок сучасних українських опер, посилюючись на нібито відсутність грошей, Мирославу Скорика властивість неймовірне — дістати гроші на постановку... у самого Папи Римського! Так Іван Павло II став першим понтифіком, який відвідав Україну і який фінансово підтримав по суті справу світську замість — постановку опери!

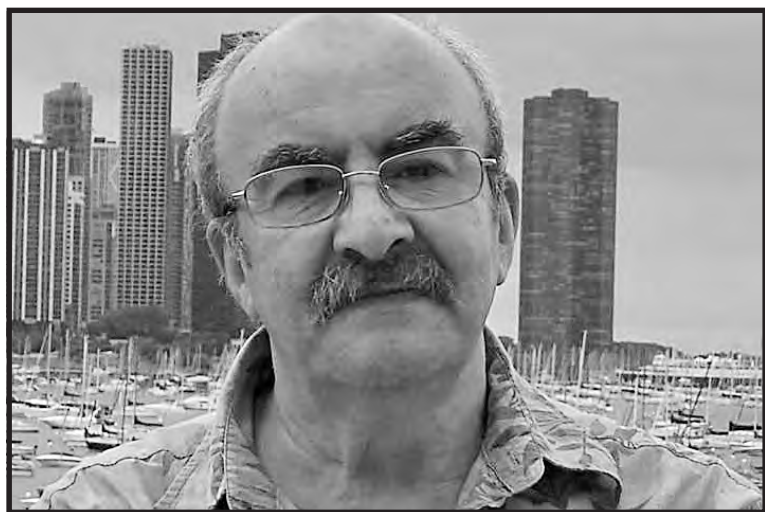
У 2011 році Мирослав Скорик мав необережність підтримати лист групи львівських митців, які дали схвальну оцінку політиці Януковича. Ця обставина викликала хвилю критики і надалі композитор утримувався від публічних оцінок подій суспільно-політичного життя. Зате у 2019 році маестро бере участь у шоу до Дня незалежності України, зігравши на вуличному піаніно перші такти українського гімну. І хоча по телевізору ми почули заздалегідь підготовлену фонограму, а не реальну гру композито-

ра, сам факт участі композитора в урочистостях такого формату також став подією унікальною.

Спеціального дослідження за-слуговує і викладацька діяльність М. Скорика, у якого вчилися зна-

мениті згодом Євген Станкович, Іван Карабиць та Ганна Гаврилець. Видання книги спогадів про митця від колег, студентів — гадаю, справа найближчого майбутнього.

«Оця свіча погасла...»

Погасла земна свіча Мойсея Фішбеяна. Митця, який володів особливим даром чуття українського слова. А нам судилося лише посилати йому в слід слова скорботи і печалі, визбирувати його поетичні скарби — “печальні голуби” та ловити відлуння його скорботного зітхання: “Я вже потойбіч болю...”

За життя зізнавався: “Пишу поезії тільки тоді, коли дано Звідти”. Поет і перекладач Мойсей Фішбеїн народився євреєм, “хоч мав народитися українцем”.

Душа Поета полине туди, звідки йому було даровано українську мову: “Українську Мову мені дано Звідти. Вона існуватиме вічно. Я так хочу”.

Вірив, що “народився українським поетом”, що на Україну його “послано Звідти”. І ми віримо, що Мойсей Фішбеїн — Поет із Божої Ласки.

Мойсей Фішбеїн болісно і тривожно жив Україною, емоційно вразливо сприймав драматичні реалії обох своїх батьківщин —

України й Ізраїлю. Його поетична творчість поєднує у собі повну поглинутість буттям України з драматичною пам’яттю єврейської долі. Дві батьківщини — Україна й Ізраїль — постійно взаємодіють в його поезії, у його унікальній перекладацькій скарбниці. В особі Мойсея Фішбеяна немовби зустрілися два світи — український і єврейський: “Я відчув причетність до двох культур”. Його поетична мова вивірена за найчутливішим барометром — власним йому бездоганним мовним слухом, конгеніальним відчуттям українського слова.

Віriamo, дивовижна творча спадщина Мойсея Фішбеяна — непроминальний духовний набуток української культури.

Пам’ятаймо Поета, достойного громадянина двох держав, який “громадянства Української Мови не втрачав ніколи”.

**Іван Дзюба,
Микола Жулинський,
Павло Мовчан**

Прощаємося з Михайлом Гояном. Його добрі друзі повідомили сумну звістку: вдома, в Австралії, помер Михайло Гоян. Австралія стала його постійним місцем проживання після того, коли він переїхав туди з Великої Британії. А до того була війна. Її була Українська дивізія “Галичина”, куди він зголосився добровольцем, як і тисячі юнаків з Галичини. Тодішні українські провідники сподівалися, що після розгрому Німеччини (а це вже розуміли чи не всі) може дійти до конфлікту альянтів, котрі не зможуть поділити всі трофеї так, щоб усі альянти були задоволені. Власне, це протистояння й почалося трохи пізніше, але до збройного зіткнення не дійшло. Була тільки “холодна” війна. Українські провідники вважали, що треба використати можливість сформувати мілітарну потугу в чужинецьких строях і під чужинецьким прапором, аби ця військова одиниця стала зародком Українських збройних сил, якщо завдяки конфлікту в середовищі альянтів настане зручна мить для того, щоб вибороти незалежну Україну. На жаль, все вийшло трохи інакше.

А ще до дивізії Михайло Гоян закінчив гімназію у рідних краях на Снятинщині, куди він неоднораз приїздив бажаним гостем для земляків у роки Незалежності України.

Михайло Гоян був одним із найенергійніших активістів українського життя в Австралії. Він засновував різні громадські організації, добродійні фундації, очолював українські освітні та допомогів товариства. Добре відомий в Україні родинний благодійний фонд Марії і Михайла Гоянів. Він був почесним членом редакційної ради видавництва “Веселка”, в якому закуповував книги для шкільних бібліотек. Ці книги є в школах різних областей Укра-

Він був меценатом Пам’яті Михайла Гояна

їни, куди приїздив Михайло Гоян зі щедрих дарунками.

Михайло Гоян тривалий час був членом Ліги українських меценатів. Його вагомий фінансовий внесок уможливував реалізацію серйозних освітніх та культурних проєктів, котрими опікується Ліга.

Значну підтримку подавала родинна фундація Гоянів патріотичній українській пресі, на її рахунок десятки важливих книг, котрі змогли побачити світ саме завдяки фі-

нансовій допомозі Гоянів.

Ліга українських меценатів сумує через смерть Михайла Гояна і висловлює глибокі співчуття його родині.

**Володимир Загорій,
Олександр Огороднійчук,
Владислав Сердюк,
о. Рафаїл Туркосяк,
Михайло Ватуляк,
Володимир Поліщук,
Дмитро Павличко,
Михайло Слабошпицький**

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

Тут не уникнути такої передмови. Я кількаразово брався шукати в своїй бібліотеці цю книжку — і не знаходив.

Розгублено маю сказати: якщо так піде далі, то я не матиму де жити — книжки вже витісняють мене з квартири.

Вселившись сюди, я замовив на всі стіни стелажі від підлоги й аж до самої стелі. А книжки на них — у два ряди. Але скоро цього стало мало — книжками заповнювався кожен вільний куточок. Лікар, який мусив часто навідувати мене, сказав: “Тут живуть книги, а люди вже якось туляться біля них...”

Попервах у тому був хоч якийсь лад, але з часом запанував хаос — усе перемішалося — і я вже навіть не вгадаю, де яка книжка може бути.

Отож після невдалих спроб віднайти це видання я махнув рукою: як шукання голки в сніні... Запитував у приятелів — також ні в кого її немає.

Найцікавіше те, що це ж я сам і видав її у “Ярославовому Валу”. То — одна з його найперших книжок. Але в наших архівах її також не виявилось. А вона дуже потрібна була мені, коли я укладав для видавництва “Знання” збірку спогадів про Григора Тютюнника — хотів узяти уривок із цієї книжки.

Минуло кілька місяців. І ось, шукаючи іншу книжку (йї природно, не знайшовши!), наткнувся на цю. Олена Черненко “Не зміліє пам’яті криниця”. (Назва надто трафаретна, я тоді так і не зміг умовити авторку придумати щось краще!) Але загалом “Спогади про Григорія і Григора Тютюнників” (таке жанрове уточнення має книжка) справді цікаві — тут чимало невідомих фактів із життя братів-письменників.

Мені добре пам’ятається перше враження від Олени Федотівни, з якою мене познайомив Анатолій Дімаров, який допоміг Тютюнникові-старшому з публікацією “Виру”, — це її рішучість і цілеспрямованість. А також демонстративне невизнання літературних авторитетів. Це potwierджувало не тільки самостійність мислення, а й рішуче небажання “йти в ногу” з загальноприйнятою думкою.

Вдова Григорія не тільки мала впертий і вольовий характер, а й гостру спостережливість та літературний хист, ба навіть творчі амбіції. Коли я познайомився з Оленою Федотівною, то відразу спостеріг: це таки людина вольовита й надарована лідерськими здібностями. Такі ставали вождями, отаманами й комісарами. А в радянські часи з них виходили громадські діячі. Не випадково ж вона була директоркою школи в Кам’янці-Бузькій на Львівщині.

Як відомо, в буденному житті людина розкривається чи не найбільше. Принаймні такого висновку доходиш, читаючи цю книжку. Так, тут годі шукати якихось мудрованих теорій про психологію творчості чи, скажімо, мистецтво прози або еволюцію творчого задуму. Але тут є соковитий побутопис, у якому фігурують обидва Тютюнники, обидва Григорії, один із яких — старший — її чоловік.

Вона розповіла про їхню першу зустріч і своє миттєве враження від нього. Завучка Кам’янсько-Бузької школи Олена Черненко ревниво сприйняла те, що її улюблений клас передали новому вчителю, якого вона, за її словами, сприйняла геть недружелюбно й не приховувала цього від нього. А Григорій Михайлович раптом почав їй читати вірші Дмитра Павличка. Вона була цим заскочена зненацька й розгубилася. Улюблений її клас попервах майже бойкотував нового вчителя. Але він таки зумів прихилити до себе симпатії учнів. І, за спогадами Олени Федотівни, те не стало для неї великою приємністю. Але, як підтвердив несподіваний службовий роман, од антипатії до кохання — всього лише кілька кроків.

Позірно стриманий, непідробно

Михайло Слабошпицький завершує четвертий том мемуарної прози “З присмеркового дзеркала”, котра побачить світ, як і всі попередні, у видавництві “Ярославів Вал”. Презентація її планується на початку вересня.

Подаємо фрагмент з книжки.

Поміж двох Тютюнників

Олена Черненко

скромний, важко поранений на війні (мав під серцем осколок), невродливий, із пошрамованим обличчям вчитель-віршувальник знайшов в особі завучки не тільки прихильну слухачку. Сталося те, що й мало статися, коли статистика розгублено засвідчувала катастрофічну диспропорцію між кількістю поріділого в війну чоловіцтва та жіноцтва, поміж якого було так багато тих, про кого казали, що вони надовго засиділися в дівках. І мають тільки примарні надії на заміжжя.

Як для чоловіка з такими проблемами (чотири складні операції, одна з яких мало не скінчилася смертю — його буквально витягли з “того світу”!), Григорій Михайлович був на подив життєрадісний і доброзичливий до всіх. Олена Федотівна дивувалася, що його у житті не супроводять, як багатьох, конфлікти. Володів він даром поступатися навіть своїми принципами, якщо бачив, що зіткнувся з непробивною глухотою чи глупотою, мав не тільки педагогічний, а й дипломатичний хист. І ховав глибоко в собі всі свої болі та тривоги. А тривожитися було чому — мав (і не безпідставну!) тривогу, що дні його злічено. Знову постала необхідність операції. Цього разу потрапив у Київ до Миколи Амосова.

Як тільки Тютюнникові призначали день операції, в нього напередодні різко піднімалася температура. Це були стреси. Так реагувала психіка на інформацію про небезпеку, котру таїть у собі операція. Амосов усе зрозумів. Тому якось несподівано, заглянувши до Тютюнника в палату, сказав: “Ходімо”. “Куди?” — запитав пацієнт. “На операцію”, — раптом мовив хірург. “Так великий Амосов подарував Григорію шість років життя, і завдяки йому Україна одержала “Вир”, — пише в цій книжці Олена Черненко.

Вона, як мовиться, крок за кроком, відтворює “туди і дні” Григорія Михайловича, пов’язані з “Виром”, починаючи ще від самісінького ембріона задуму, коли він раптом полишив писати довго виношуваний роман “Буг шумить” і взявся за інший твір. Він тоді охоче ділився своїми планами й сумнівами з дружиною — і вона, пам’ятлива, пронесла все те через десятиліття й оприлюднила в цій книжці. А ще багато чого їй нагадали чоловікові нотатники й помальовані редакторами варіанти твору.

Олена Черненко

За словами Олени Федотівни, попервах “Вир” не зустрів жодної підтримки у львівських Тютюнникових колег. Публікація його в “Жовтні”, про яку автор мріяв, виявилася справою, м’яко кажучи, проблематичною. В спогадах Олени Черненко виразним відлунням звучать нахвалки Петра Інгульського. Письменником він був рівня нижче посереднього; але ж — ідейний активіст, мав впливові посади. Інгульський буцімто наголосив: нехай Тютюнник і не мріє про публікацію роману в “Жовтні”. А вже згодом погодився, коли Тютюнника рішуче підтримали Анатолій Дімаров та Олександр Дяченко, що, як мовиться, були тоді для літературного Львова людьми не останніми.

Але, однак із усіх сил упирився проти друку в часописі його завідувач відділу прози Микола Тарновський. Також письменник не першого, не другого і навіть не третього ряду. З одного боку він уособлював упертого цензора, й мав багато претензій, сказати б, відповідного характеру. З другого, вважав, що “Вир” безнадійно “сирий”, художньо недолугий. Так, твір має чимало вразливого. Він і розтягнутий, і подекуди Тютюнник збивається на ілюстративність. Але маємо віддати належне: автор намагався писати справді свою чесну і скорбну книгу. Наївно було б вимагати, щоб це стало творінням непримиренного дисидента — дисидентом Григорій Тютюнник ніколи не був. Він був суто радянською людиною. Але — людиною чесною, що прагнула жити по совісті й честі. Такі також впливали на моральний клімат, своєю присутністю очищаючи його. Все те було набагато складніше, ніж сьогодні його уявляють деякі молоді максималісти, категорично перекреслюючи в тих часах усіх і все. Дуже хотілося б подивитися на таких категористів, якби вони жили у тих часах і тих обставинах. Як відомо, кожна доля — то конкретні вчинки — подвиги чи підлості, милосердя чи жорстокості, благородства чи нищості. У кожного були (а також є і будуть!) свої мрії та ілюзії, “вірую”, і “запечую”, здобутки й втрати. І завжди так багато тих, хто призначає себе святими, а всіх інших зараховує до грішників хоча б тому, що їм не пощастило народитися і жити в інших часах.

Самозвані прокурори, судячи життя попередників, приречених існувати в умовах “розвинутого” чи “недорозвинутого” соціалізму, категорично звинувачують: чому ви не були святими? (Хоча вони і в святі знайшли б непростенні гріхи!).

Мое писання про Григорія Тютюнника продиктоване аж ніяк не бажанням створити апологію. Хочу, по-перше, нагадати про нього в час загрозливої нашої амнезії. По-друге, зрозуміти, як йому велося, які етичні імперативи його стримували перед звабливими спокусами тогочасного життя і яку ціну йому довелося заплатити за право бодай регламентовано побути самим собою.

У мене було припущення, що владна й вольова Олена Федотівна призначила себе в сім’ї лідером. Навіть важко сказати, на

чому воно базувалося. Може, на відчутті її вітальної енергії та рішучої внутрішньої сили. Коли вона щось оповідала, то пересипала все те такими категоричними присудами, які можуть бути тільки в людини свято переконаної в її беззастережній правоті. Не думаю, що Григорій Михайлович став абсолютним підкаблучником, здається мені, що цей скалічений війною, сильний духом і розумний чоловік охоче делегував їй право (а може — більше ілюзію) глави сім’ї, але в особливо важливих моментах непомітно повертаючи його собі. Повторюю: це — тільки моя гіпотеза. Відомо ж бо: чужа сім’я — темний ліс. Та все ж хочеться якось собі пояснити, використувуючи для цього підказані логікою аргументи й оперуючи своїм досвідом. Я знав такі подружжя, де все це було оригінально збалансовано. А тому центр прийняття рішень у них перемішався то в той, то в той бік.

Ще коли не був знайомий із нею, неоднораз чув од Григора Тютюнника про Олену Федотівну похвальні слова, навіть забарвлені світлим сентиментом. Та інколи там проривався приблизно такий мотив: мовляв, ця бідова молодиця не дасть у кашу наплювати.

Тоді ще не з’явилися друком Григорові спогади “Коріння”. Під час наших зустрічей (я на той час працював у “Молодій гвардії”, куди інколи заходив Тютюнник) він розповідав, що, будиши пізнім студентом російської філології Харківського університету (бо вступив туди вже після служби на флоті), починав писати прозу російською і попервах навіть не мислив собі, що опиниться в українській літературі. Коли вже згодом, по смерті, його сумлінні публікатори оприлюднили Григорові записки й листи (особливо багато тут зробив Олексій Неживий), з’явилася можливість осмислити його повернення до українства, зрозуміти особливості творчої еволюції й уявити систему поглядів на світ. А тоді, в шістдесяті, він розповідав про публікацію свого оповідання “В сумерки” в московському журналі “Сельская молодежь” і про те, як редакція подала замість його портрета Тютюнника-старшого, вже знаменитого на той час письменника. Там не могли знати, що з’явився “Тютюнник-2”.

Григир говорив про старшого брата надзвичайно теплими словами, інколи в нього навіть голос од зворушення дрижав. З усього відчувалося, що в них — окрім ріднокровності — була ще якась незбагненна зрідненість і спільність. Я тоді взяв, що обидва рідні по батькові брати мали одне ім’я. Хтось оповідав, що коли народився молодший, старший був мало не при смерті (очевидно, з ним уже подумки попрощалися), і молодшому дали те ж саме ім’я Григорій. Щоправда, від Григора я нічого такого не чув. Але чув, що він для того, аби читачі розрізняли їх, став писатися “Григир”. У Григорових спогадах “Коріння” про це йдеться так: “Коли народився Григорій [...] його вирішили назвати Георгієм, або ж, як у нас кажуть, Ігорем. І послали Федота Йосиповича Буденного, Григорієвого діда по матері, записати онука в сільраду. Випивши на радощах удома — онук! — дід вирушив до сільської ради. Але ж по дорозі була монополюшка славновісної на всю околицю Гузійки. Як не зайти заради такої нагоди ще й до неї! І він зайшов... Коли ж нарешті доплуганився туди, куди його було послано, то вже не тямив, як звелено йому записати онука. Став пригадувати — не пригадується, то сказав секретареві:

“Пиши Грицьком. Воно мо’ й не так, як казали, зате просто, по-нашому”. І став Георгій Тютюнник, якого навіть мати не розучилася й досі називати Горею, — Григорієм. Про дідову витівку дізналися аж тоді, коли 1935 року брали у райзагі довідку про народження, щоб хлопець міг учитися в зінківській десятирічці...” І ріс старший брат, не знаючи, що в нього є неподалік у селі батько. Звик до того, що він — безбаченко. А Григор у дитинстві довго не знав, що в нього є старший брат. Згадував, що якось йому показали хлопця, котрий дуже Григорові сподобався, і сказали: “Ото ж твій брат!”

Особливе ставлення Тютюнника-молодшого до брата, без якого він ріс, бо ж то була інша сім’я, відчутно з ось таких слів у його спогадах: “Потім я дізнався, що він “копія Михайло”, себто батько наш. Від того часу й по сей день образ батька в моїй уяві нероздільний з образом Григорія. Я з’єднав їх докупи — Григорієву зовнішність та манери й те, що чув про батькову вдачу або вигадав сам, і вийшов тато, який він був із себе, бо єдине його фото (він не любив фотографуватися) загубилося”.

Від розповіді про батька Григор переходить до характеристики всіх Хтудул так (від імені діда Феодула) їх величали по-вуличному. Вони, як покликається Григор, на думку односельців, до хазяйства — всі, крім його батька — були байдужісінькі. Зате були людьми артистичними, сміхотливими. Дехто з дядьків поводитися так, мовби він на сцені, де треба зіграти веселу роль. Отой артистизм, уміння всіх скомікувати та оригінально перекирити передався й Григорові. Кожен, кому пощастило знатися з ним, запам’ятав своєрідні його моновистави — особливо, коли Григор читав свої новели, легко перевтілюючись у всіх персонажів. На мою гадку, в ньому жив талановитий актор. Принагідно скажу, що й співак він був неперевершений; особливо любив сумні народні пісні, яких знав справді багато. Якщо він був у доброму гуморі (щоправда, це бувало вкрай рідко), то його віртуозне комікування, хист до абсурдизму ситуацій і типів відлунювалися в присутніх при цьому глядачів сміхом. Інколи гірким. Бо то було не безтурботне сміхотство. То було мистецтво, котре показує дійсність крізь побільшувальні лінії сатири. Пам’ятаю, Олена Федотівна неоднораз казала: “Гриші б на сцені виступати. Брат теж був артистом, але не таким. У нього в душі більше суму було...”

Григор описав у “Корінні”, як попервах драматично (головне — через різкість і нетерпимість з його боку) буксували їхні стосунки, коли він після п’ятинадцятирічної розлуки почав навчатися в університеті й став листуватися з братом; писав російською і йому все здавалося, що старший брат ставиться до нього скептично чи іронічно. Коли Григор служив на флоті, він уперше одержав од брата лист. Той писав, що їм треба триматися один одного, бо ж вони — брати. Вони, за словами молодшого, начеб почали сходитися. “Я пишу “почали сходитися”, бо відразу не зійшлися. Надто вже довго були чужі. А ще мене мучило тоді хазливе недовір’я до людей, до того, що вони можуть бути ширі. Піймати людину на нещирості було моєю хворобливою втіхою. Григорієві листи здавалися мені фальшиво ширими. Чому він не помічав мене раніше, а тільки тепер, як уже я й сам не пропаду? — так думав. Аж тут раптом одержую зі Львова [...] не лист, а запісочку — з запитанням про те, як мені живеться, суху, коротку, без ширості! Прочитав і з коментарями на полях — вони здавалися мені дотепними — одіслав назад. Через місяць прийшла вбівча відповідь...” У тих його листах до Григорія, котрі зберглися, чимало несправедливих докорів братові. Пізніше Григор почувався за те ніяково й намагався загладити ті прикрощі.

Їхній “роман” з літературою по-справжньому їх зріднив. Братський сентимент один до одного поглибив відчуття спільної

причетності до справи, котру обидва сакралізували, сприймали її як місійне покликання. Досвідченіший у літературному ремеслі старший вчить молодшого хитрощів цього дивного ремесла. У них сюжетна ситуація подібна до ситуації ментора Флора і його здібного учня Мопассана. Флобер прискіпливо читав усі опуси Мопассана і вичитував йому за невправності. Тютюнник-старший трохи доброзичливіше (зважаючи на їжакуватість і холеричну вибуховість молодшого) виховував молодшого. Згодом Григор писав, що брат став його найголовнішим порадином і дуже вплинув на нього. Саме під його впливом українська література одержала прозаїка Григора Тютюнника, який попервах дуже рішуче націлювся в літературу російську і, здається, тільки там бачив своє місце.

Григорія не стало в сорок один. Це не вік для прозаїка. Прозаїки досягають, як правило, пізно. Ранніх спалахів таланту в прозі можна нарахувати небагато. Не випадково ж Сомерсет Моєм так казав, звертаючись до прозаїків: “Ради Бога не сприймайте серйозно себе до сорока!” Мовляв, тільки після цього, коли у письменника вже буде досвід душі, коли з ним відбудуться важливі події, котрі навчать його бачити, що і як у житті, тоді він може претендувати на увагу читача, якому розповідь щось справді важливе і справді своє. Здається, Григорій тільки знайшов себе, повірив у себе, тільки піднісся в амбітних творчих задумах. Але...

Григор лишив нам не тільки влучну характеристику брата в життєвому повсякденні, тонкі спостереження з психології творчості саме на прикладі автора “Виру”, а також вичерпну характеристику його творчої роботи. “Шевченко писав якось, що Брюллов жодної лінії не дозволяв собі провести “без моделі”. Мабуть, кожний серйозний письменник теж не може написати серйозний твір “без моделі”. Не писав без неї і Григорій Тютюнник. Спробував раз, коли заходився над романом про Західну Україну (“Буг шумить”), побачив, що “без моделі” його гне на вже повторюваний шлях, до “Поднятой целины”, — і покинув. У “Вирі” ж що не пейзаж, що не характер, що не репліка — то й Шилівка, по-художницьки, безумовно, осмислена й узагальнена — як образ цілого народу”, — так виклав Григор свої спостереження й висновки про братову творчість та особливості цього твору, що відразу ж був визнаний класикою нашої літератури.

Звичайно, “Вир” — сказати б, еталонно старосвітський роман. Сьогодні таких і саме так не пишуть. Автори вже не замахуються на епопею. Не населяють своїх творів такою масою персонажів. Немає й такого повільноплинного повісткування, приоздоблення сюжету поетичними пейзажами, що вчаровували уяву тодішнього читача. Але сьогодні, в напівісторичні відскаженого життєвого ритму часи, коли читач буквально біжкома спілкується (якщо спілкується!) з книжкою, коли читач такий переповнений усякою — здебільшого йому не дуже потрібною — інформацією, читач душею надто поверховий, його здебільшого анітрохи не зворушує ніяка краса природи, що її з таким замилюванням і душевним трепетом змальовував автор. У сучасного читача просто не вистачить охоти й витерпу пройти слідом за автором, утішачись кожною його картиною, кожним виразистим і соковитим словом. Хіба що треплячий філолог прирече себе на непоспішне подоріжжя разом із автором і після цього подякує сам собі за терплячість, котра дозволила йому багато чого зрозуміти і в тому, якими були тогочасні люди й тогочасне життя, і який світ їх оточував, а як

звучало їхнє багатобарвне слово, котре несло тоді значно більше в собі енергії та тепла. Було воно справді “зображеним словом”.

У всіх розмовах про обох Тютюнників і про Олену Федотівну не обійтися без Дімарова. Хоч би який епізод мені згадався — неминуче зустрічаюся в ньому з Анатолієм Андрійовичем.

Часто згадую, як їздили з Анатолієм Дімаровим у Чорнобай до Олени Федотівни. Дімарови літували на дачі в Мохначі — без будь-якого перебільшення кажучи, райській місцині. За кілька кілометрів од села Мохнач є хутір із однойменною назвою.

До речі, про Мохнач, куди до Дімарових залюбки приїздила Олена Черненко часто з братом Володимиром Федотовичем. Добиратися туди треба через ліс, у якому серед сосен і дубів в’ється вузька дорога. Їхати автомобілем по ній непросте, бо подекуди колеса пробуксовують у піску.

Григор Тютюнник

Насельники цього Мохнача — впереваж дачники (дехто живе там і цілорічно). Дімаров неоднораз водив мене на екскурсію в ліс, де, за його словами (і він не дуже перебільшував!), є все — неймовірна кількість ягід, горіхів, грибів. Казав, що знайомі фізіатри стверджували: такого цілющого повітря (поєднання дуба й хвої, не затруєних цивілізаційними газами) немає ніде. Мохнач обступлений із трьох боків лісом, розкиданий на узвишші, а внизу його огинає густо заросла очеретами річка, тільки посередині її видніє плесо, на котре невтримно наповзають латаття й кушир. Прямо аж до неї виляглися городи, на яких радіє сонцю все, що росте в Україні. “Тут усе родить — як здуріло”, — захоплено казав Дімаров. — Ми такої щедрої землі не заслуговуємо!” Годинами розповідав такі макабричні історії з життя насельників Мохнача, які, мабуть, навіть не снилися й Гоголеві. Я не знав, чи вірити йому, бо більшого вигадника, містифікатора й балабандасника я не зустрічав.

Маленька річка впадає у неповільноплинну, як для степових річок, Сулу, що розрізає розгінні луги, всипані гуртами корів. Як тут не згадати з Ліни Костенко: “Ген корів розсипана квасолька...” То — вже Полтавщина. Мохнач і Сула — кордон, що розокремлює Черкащину й Полтавщину.

Я брав із собою сина Святослава, й ми їхали до Дімарових раювати та купатися в Сулі. Ловили рибу, ходили в ліс на “тихе полювання” й поверталися з повними кошиками грибів, а вечорами слухали веселі

історії Анатолія Андрійовича, який навіть у сумних подіях міг знайти комічний момент. Або їхали до Черненків. Там, у Володимира Федотовича, нас завжди чекав у холодку під деревами щедро накритий стіл, а за ним — головна дійова особа Олена Федотівна. Навіть балакучий Дімаров та дотепномовний Володимир Федотович примовкали — над усіма тут горувала Олена Федотівна. Вона мала оповідацький талант. Знала неймовірну кількість цікавих житейських сюжетів. Я часто бачив, як спалахували очі Дімарова — він жадібно вбирав їх у свою пам’ять — вони цілком могли ожити в його циклі “Сільські історії”, “Містечкові історії” і “Міські історії”, якими він тоді жив.

Я все наводив Олену Федотівну запитаннями на Тютюнників. І вона докладно оповідала, як Григорій писав “Вир”. Часто приїздив і сюди, бродив ось тут над річкою. Ірклій тут обступлений старими вербами з пишним гіллям. Верби, мов сторожа, розокремлюють річку й городи. А поплід вербами, ближче до річки вив’юнюється стежина. Надзвичайно мальовниче місце. Чудовий пленер для художників, але, певно, мало хто з них знає про нього. Легко уявляю, як Григорій Михайлович часто тут бродив у задумі. За словами Олени Федотівни, йому необхідно було десь усамітнюватися, щоб ніхто не відволікав, коли він подумки спілкувався з персонажами “Виру”. А потім самотність закінчувалося, і він виходив на люди. Був тоді охочий на розмови: казав, що “набирається мови”, тобто ловив цікаві ідіоми, приповідки й слова та все те, що називається емпірикою селянського побуту. Ще за п’ять чи шість років до початку роботи над “Виром”, коли тільки взявся писати повість “Хмарка сонця не заступить”, він писав у листі до Григора: “Ми повинні пішки сходити весь Зінківський район, особливо мене цікавлять глухі хутори, де я зможу почути справжню українську мову, а це для мене дуже важливо...” Чорнобай хоч і має статус селища міського типу — це насправді велике село з такою псевдоіндустрією, як, скажімо, райпобуткомбінат чи мелева фабрика, і справляє враження глибинно провінційного, з островами патріархальності села. (Принаймні, так було наприпочатку 90-х років).

Олена Федотівна тоді переповідала те, що вона пише в спогадах, котрі я згодом видав. З її слів я вилловлював автохарактеристики — скажімо, рефреном у її монологах проходили фрази на збір: “Мені, молодій і зухвалій...” або “Я ж, як людина пряма, на дух не переносу крутиїв і чинодралів!” Коли поділився своїми спостереженнями з Дімаровим, він сказав: “Олена — козир-баба. Вона ні перед ким не гнула — в неї характеру на десяток чоловіків”. А ще розповів: Володимир Федотович скаржитися: “На Олену напала невиліковна сверблячка до писання — і всі дні вона сидить за писаниною. Хай би вже собі писала — але ж садить нас, як дітей у школі, й змушує слухати, що написала. І вона ж туди — у писанину — за Тютюнниками. Все похваляється, що цілу книжку напише...”

І написала. Дві книжки.

І найцікавіше: переконала, що таки надарована літературним хистом. І відчувається у її письмі щось тютюнниківське — мовби розлогі ремінісценції з “Виру”. Пізніше я читав у її книжці “Зі скарбниці пам’яті”, наприклад, таке: “Мабуть, немає на Україні крашій річки, як наша. Хіба що Роставиця Нечуя-Левицького. Правда, багато залежить від того, як хто розповідь про неї. Ну, що Сула? Низькі пологі береги, берегами кушаться верболози, затінюючи річку. А ось очерети справді понад Сулою чудові: високі, трубчасті, міцні. Ними колись вкривали хати. Ще й досі де-не-де старіють такі хати, а стріха переживає і шифер, і залізо...”

Далі буде

Народжений на гастролях...

Мистецький музей Леся Курбаса у місті Самбір на Львівщині зберігає пам'ять про великого театрала

Йосип МАРУХНЯК,
фото автора

На околиці Самбора, уже при виїзді з міста вглиб у Карпати, є непримітний одноповерховий будиночок, де 25 лютого 1887 року народився видатний український драматург, режисер, театральний критик Леся Курбас. Про це нагадує пам'ятна барельєфна таблиця роботи відомого львівського скульптора Еммануїла Миська.

У цьому будиночку колись діяла парафіяльна школа церкви святого апостола Пилипа, що була поруч, а наприкінці XIX століття тут був заїжджий двір, сучасною мовою — готель. У ті засніжені лютевні дні 1887-го в цьому готелі зупинилась театральна

Леся та Нестор Курбаси

трупа львівського театру “Руська бесіда”, в числі якої були Ванда і Степан Яновичі, батьки Леся Курбаса (Яновичі — їхнє театральне прізвище. Авт.). Снігу тоді випало так багато, що актори не змогли вчасно повернутися до Львова і затрималась у Самборі, де гастролювали, надовше. У акторки Ванди Янович почалися пологи, і новонароджене дитя першою у цьому світі зустріла місцева баба-повитуха Людвіга Сорувко. Вона не знала тоді, кого прийняла на свої руки і купала у запашних карпатських травах...

...1987 року, коли столітній ювілей Леся Курбаса відзначався на рівні ЮНЕСКО, Самбір почав повертати собі це забуте в радянські часи ім'я. У місті відбулася мистецька виставка, присвячена цьому ювілеєві, спеціальна комісія науковців й місцевих ентузіастів досліджувала архівні матеріали і знайшла той “заїжджий двір”, де народив-

ся Леся Курбас. На той час в цьому будинку були квартири, й місцевий вчитель Віктор Сорокін передав свою трикімнатну квартиру містові для створення музею. Й робота почалась.

Музей виник з ініціативи Самбірського культурологічного товариства імені Володимира Кубільника (культурний діяч Самбірщини, один із засновників музею “Бойківщина”. Авт.), відкрився як філіал Національного музею імені митрополита Андрія Шептицького у Львові. У такому статусі він діяв до 2000-го року. Тоді музей передали на баланс місцевої влади, зараз це просто “Мистецький музей Леся Курбаса”.

Мистецький, мабуть, тому що тут зберігається багато творів відомих львівських митців, подарованих музею: Євгена Безніска, Ярослава Мацелюха, Миколи Посікіри й багатьох інших. Є речі, величезна театральна бібліотека з цінними книжками і спогадами про Леся Курбаса, що були видані в різних кутках світу його учнями і послідовниками. Як і кожен меморіальний музей, він відтворює ту епоху, у якій жив Леся Курбас. Зокрема, перенестися у ті часи можна у першій кімнаті музею, де експонуються меблі і предмети побуту того часу. Особливу увагу відвідувачів тут звертають на “старе радіо”, як кажуть у нас, в Галичині, — перший радянський випуск радіо “Рекорд”. “Я привезла його з експедиції, — розповідає завідувач музею й активна учасниця його створення Любов Степанівна Тепла. — Подібне радіо Леся Курбас сконструював собі сам й ночами слухав театральні й культурологічні передачі з різних країн, адже добре знав дванадцять іноземних мов. Це була надзвичайно інтелегентна й освічена людина. Дідусь Леся Курбаса був священником, мав парафію на Тернопільщині. Майбутній театрал навчався у Тернопільській гімназії, згодом — у Віден-

ському та Львівському університетах”.

У другій кімнаті музею експонуються мистецькі твори, однак, далеко не всі, які є у розпорядженні музею — за браком місця, а третя кімната знову переносить у ті часи, коли жив і творив Леся Курбас. Тут зібрано унікальну колекцію старих театральних світлин, бібліотеку й експозицію, яка базується на матеріалах виставки “Леся Курбас — театральний геній українського відродження”, підготовленої до двадцятиріччя створення музею.

“Виростаючи на театральному підмості “Руської бесіди”, Леся Курбас бачив злиденність українського театру, — продовжує розповідь Любов Степанівна. — Він уже тоді розумів, що потрібно творити новий театр, нового актора й нового режисера, піднести вище роль режисури, щоби театр став європейським. І що

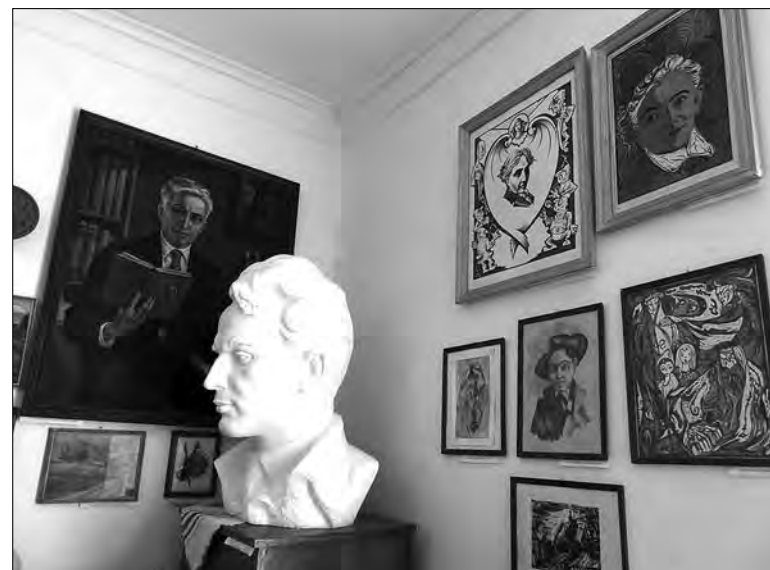

Актори театру “березіль” у Міжгір'ї. 1932 р.

робить? Відходить від побутового українського театру і звертається до Європи. Курбаса даремно вважають першим європейцем у нас, в Галичині. Він вчився там, черпав той культурний потенціал, який пізніше переніс на нашу сцену...

Трагедія його у тому, що він повірив облудній брехні радянської влади про українізацію, але вже дуже скоро побачив, що той клич був фальшивим. Леся Курбас починає співпрацювати з такими талановитими українськими письменниками як Остап Вишня, Микола Хвильовий, Микола Куліш, Григорій Епик, Іван Дніпровський, і саме у Харкові, у третьому своєму театрі “Березіль”, він знаходить свого драматурга Миколу Куліша, який пише чотири вистави для театру “Березіль”. На сцені таким чином показуються проблеми, які були у цей час в Україні.

У 1928 році Леся Курбас ставить виставу “Ми-

на Мазайло” Куліша, де показує проблему денаціоналізації українського населення. Він показує цього головного героя як пристосування, як кар'єриста, який змінює своє прізвище на Мазинін щоб йому дали добрі гроші і добру посаду. Також на сцені йшла вистава “Народний Малахій” Куліша. Коли ще на початку створення театру “Березіль” у Києві він ставить вистави американських й англійських режисе-

ставити вистави, як раніше. Якраз тоді в театрах України було введено партійні осередки, які керували їхньою роботою. На одному з театральних диспутів Леся Курбас заявив: “Наді мною стоїть партійний секретар, який нічого не тямить в театрі, а я повинен свою працю з ним узгоджувати. У мене зв'язані руки і ноги, я так не можу працювати”. Але виходу в нього не було.

Остання його робота на волі — “Маклена Граса” Миколи Куліша. У цій виставі він показує роль митця в радянському суспільстві, голод в Україні, важку працю людей... Напередодні прем'єри Курбаса викликає секретар ВКП (б) Павло Постишев і каже: “Ви — один з найкращих режисерів в Україні, але Ви повинні рішуче засудити своє минуле, свою діяльність в ВАПЛІТЕ і озброїтися ентузіазмом до нашої нової доби, бо я маю товсту папочку, де зібрані проти Вас документи”. Курбас відповів: “Я не буду засуджувати своє минуле, за моїми плечами — три театри. Що стосується політичної платформи ВАПЛІТЕ, то я — одностудієць, я з ними співпрацював, на могилу каменем не кину. І яким ентузіазмом я повинен сьогодні озброїтися, коли, йдучи на роботу до театру, переступаю через труп жінки, яка померла з голоду? Такі картини на ентузіазм не налаштовують”.

5 жовтня 1933 року було скликане спеціальне засідання народного комісаріату освіти і культури, на якому відбулось судилище над Лесем Курбасом. Йому пришили формалізм, націоналізм, диктаторство, різні ухили і збочення, відсторонили від роботи в театрі. Тоді він їде до Москви, починає працювати у єврейському театрі, але 26 грудня 1933 року його заарештували й відправили до Харківської в'язниці. 9 квітня 1934 року Леся Курбаса засудили на 5 років ув'язнення.

Він відбував покарання у п'яти радянських таборах. Був засланий на Соловки — між вбивць, злодіїв, повій і рецидивістів, але там їх згуртовує навколо себе і... створює театр. Ставить “Розбійників” Шіллера і глузує з сильних світу цього... У 1936 році Соловецька тюрма перетворюється на табір особливого призначення, справи підсудних переглядають, Леся Курбасу присуджують розстріл.

Тепер уже відомо, що він був розстріляний в урочищі Сандармох у Карелії капітаном держбезпеки Матвеевим, який 27-28 жовтня і 1, 2, 3 і 4 листопада 1937 року розстріляв зі свого особистого пістолета 1111 чоловік.

Микола БУТКОВСЬКИЙ: «У кожного завжди є вибір»

Нещодавно відзначив ювілей соліст Київського національного академічного театру оперети, народний артист України Микола Бутковський. Як зазначається на офіційному сайті цього театру: “Акторська гра М. Бутковського зачаровує своєю легкістю та невимушеністю сценічного штриха. Комік на сцені, у житті Бутковський дуже серйозна людина. І кожна роль талановитого актора — це результат наполегливої волі та чистої душі. Сьогодні Микола Юхимович гість “СП”.

— З чого почалося Ваше захоплення мистецтвом?

— Народився у невеликому селі Буда-Варовичі Поліського району на Київщині (нині Чорнобильська зона). У нас на весіллях грали музики. Завжди відпрошувався у мамі, аби їх послухати. Після школи доля закинула до Києва, навчався у технічному училищі. У нас була чудовий викладач з естетики, яка одного разу повела нас до Оперного театру на оперу Шарля Гуно “Фауст”. Від музики і всього побаченого в театрі у мене був культурологічний шок.

— А до цього ніколи не бували в театрі?

— Жодного разу. Але ще будучи малим довгими зимовими вечорами завжди слухав по радіо передачі “Театр перед мікрофоном” — записи вистав “Назар Стодоля”, “Украдене щастя” та інших. Слухав із захопленням, це мені подобалося. Поруч була мама, потім ми з нею обговорювали почуте. Хоча мої батьки не мали до театру ніякого стосунку і все життя прожили в селі.

Під час навчання у школі я брав участь в усіх олімпіадах, художній самодіяльності, співав на шкільних вечорах. Коли навчався у третьому класі, то на районній олімпіаді серед читців зайняв друге місце. Це були перші спроби артистичної діяльності. А наш класний керівник Мотра Андрійна говорила: “Тобі треба бути артистом”.

В училищі продовжував виступати в художній самодіяльності. У нас був свій танцювальний колектив, який брав участь у конкурсах між училищами.

Після закінчення навчання пішов працювати на завод імені Артема. У нас була дуже хороша бригада. Робочий день починався з того, що розповідали один одному анекдоти, щоб веселіше проходила зміна. Колега Петро якимось сказав: “Ти так гарно все розказуєш. Йди краще, поступай і вчиись”.

— Очевидно, ці слова стали пророцтвом?

— Вийшов з прохідної і побачив оголошення, що театр оперети набирає студентів у свою студію. Мене прослухали і сказали приносити документи. Щоправда провчився тут недовго. Через два місяці мене призвали в армію. Після служби повернувся до студії, а коли її закінчив, то мав для вибору кілька театрів.

Студія — дуже хороший метод навчання театральної майстерності. Наші викладачі були акторами, які працювали в театрі, грали провідні ролі. Крім цього були чудові викладачі з Театрального інституту ім. Івана Карпенка-Карого. Художнім керівником нашої групи була Валентина Іванівна Зимня, на превеликий жаль її вже немає. Вона дала нам основу, що таке театр, що таке майстерність актора.

Був цікавий не лише процес навчання, а й те, що ми, студійці, брали участь у масових сценах у

виставах. Серед акторів були наші кумири, на яких ми хотіли бути схожими. Ходили на всі прем’єри, що відбувалися в театрах Києва. Щось подобалося, щось ні. Але це був процес навчання.

З майбутньою дружиною Валентиною Донченко-Бутковською, нині заслуженою артисткою України, познайомилися саме в студії. Разом навчалися, разом закінчили і працюємо разом. Могли поїхати до театру Сімферополя, Вінниці або Дрогобича. Але обрали Харківський театр музичної комедії. То були найкращі роки. Ми були молоді, нам було цікаво. Мали багато ролей, працювали з різними режисерами.

— Напевне пам’ятаєте свій перший вихід на професійну сцену?

— Перший досвід як актора був на другому році навчання у студії. Виходили у масовці. У мене тоді була епізодична роль на дві репліки.

А коли приїхали до Харкова, у нас була молодіжна вистава “Тітка Чарлея” (“Здрастуйте, я ваша тітонька”). Грали з Валею в парі, я був Еріком, вона — Кітті. Це вже були великі ролі. А дебют відбувся під час гастролей до Грузії, в театрі Абашидзе. Після вистави до нас підійшов красивий, високий, сивий чоловік і запропонував нам показати нічний Тбілісі. Ми здивувалися. А він каже: “Не хвилюйтеся, я режисер цього театру”. Незнайомець показав нам місто, а потім подарував великий букет троянд і привітав із дебютом. Побажав, щоб наше життя було красивим, але щоб ми пам’ятали, що в ньому можуть бути і колючі шипи.

Вперше відкрив для себе жанр рок-опери. У “Юнонні та Авось” грав Резанова, а Валя — Кончіту. В рок-опері “Ісус Христос — суперзірка” — Іуду. Це був цікавий досвід. На нас ходила молодь, ми були популярні. Паралельно зі грою в театрі закінчили акторський факультет Харківського інституту мистецтв імені І. Котляревського. Всього віддали цьому місту 17 років.

— Як знову потрапили до Київської оперети?

— Був початок 1995 року. Цей театр святкував свій 60-літній ювілей. Ми з Валентиною приїхали привітати від харківських колег по сцені. Підготували веселий, інтерактивний номер. Тодішній головний режисер театру, народний артист України Сергій Сміян запросив нас до оперети. Пообіцяли подумати. А коли нам надіслали телеграму з підтвердженням, що все серйозно, ми сказали, щоб у нових виставах нас не задіявали, бо з початку нового сезону маємо переїхати до Києва. Для трупи це був шок, але ми хотіли повернутися до столиці.

Починали тут з тих вистав, які грали в Харкові. Вдалим був наш ввід у виставу “Баядера”. Там ми грали Наполеона і Марієтту.

Також серед перших вистав — “Сорочинський ярмарок”, її поставив Олексій Лісовець. Там я зіграв Афанасія Івановича. Ця роль допомогла становленню в театрі. Я зміг зайняти свою нішу актора, який вже має досвід і право грати головні ролі.

— Важливою для Вас і для театру загальнонапівне стала вистава “Моя чарівна леді”.

— Це одна з найкращих моїх вистав. Тут дуже хороша драматургія і музична драматургія також. Це була одна з перших вистав, яку поставив Богдан Струтинський. Він довірив мені роль Хігінса. Я з задоволенням вже 15 років граю цю роль, хоча розумію — в мене такий вік, що скоро доведеться залишити виставу. Не так давно ми придумали цікавий хід — на початку вистави мій герой розповідає, що ця історія, яку глядач бачить на сцені, трапилася давно і тоді він був багатим молодшим.

Прем’єра відбулася 2005 року. Вистава і сьогодні користується популярністю. Там дуже багато тем: соціальна, мовна, проблема вибору між коханням і своєю професійною діяльністю, існує гордіня, через яку потрібно переступити. Людина обирає певні цінності і робить певні вчинки.

Вистава, яка писалася на початку ХХ століття за твором Бернарда Шоу “Пігмаліон”, ставить багато питань. Але театр цих питань не вирішує, це має робити публіка.

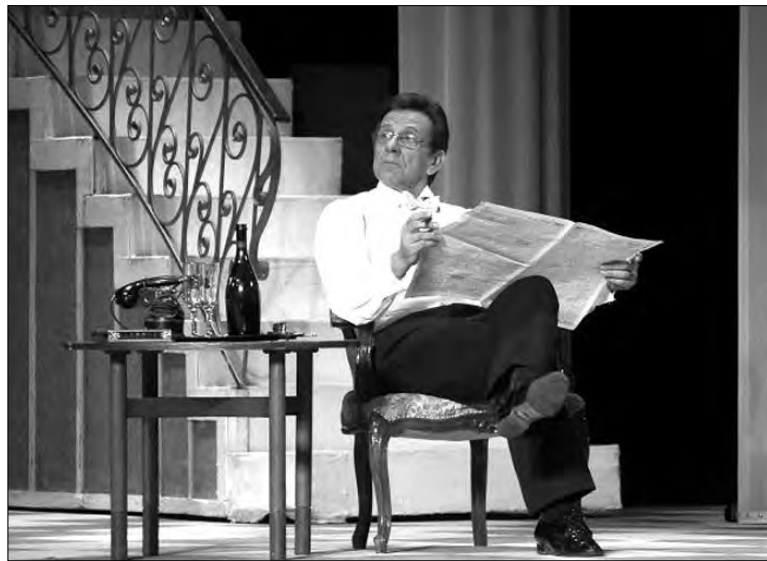
Звичайно, мій герой змінився за ці роки. Колись Товстоногов казав, що вистава живе шість років. За цей час все змінюється довкола. Сучасний і не сучасний актор — це не ті, кому багато чи мало років. Сучасний — це той, хто живе подіями і проблемами, які турбують сьогоденну публіку.

Бути сучасними допомагають діти. У нас з Валентиною їх двоє. Коли запитують, які в мене найкращі ролі, я кажу: син Максим і донька Роксолана.

— Ще одна знакова вистава “Скрипаль на даху”

— Насправді таких вистав було багато. Чимало цікавих постановок здійснив Олександр Шулаков. Серед них — “Зойчина квартира”. А коли він повернувся до театру, то поставив виставу “Орфей у пеклі”, в якій довірив мені роль Режисера. Це була дуже сучасна вистава. Дія відбувалася сьогодні і зараз. Це були часи тотального дефіциту, коли театр не працював, а в його приміщенні відбувалися виставки-продажі. У виставі показано, що пекло — це наше життя. А режисер Орфей у цей скрутний, тяжкий час намагався щось зробити для суспільства, культури, театру. Це була революційна вистава.

Потім була “Дорога Памела” по Джоню Патріку, яке теж користувалося популярністю. У виставі був зірковий склад. Памелу грала Тамара Тимошко, а я Бреда. Але вистави живуть певний час й сходять з репертуару, і це закономірно.

Після “Моеї чарівної леді” Богдан Струтинський поставив “Сорочинський ярмарок”. Там я знову граю дядька, хоча спершу мене планували на роль Черевика. Тут дуже гарні декорації, музика. Богдан Дмитрович увів багато мелосу, залаштункового хорового співу. Вистава йде і сьогодні. Квитки розкуповуються за багато днів до показу. Побували з нею у Полтаві, Чернігові, Чернівцях, Черкасах.

Потім була яскрава музична вистава “Труфальдіно”, де я також задіяний. Інші цікаві роботи. А крайньою на сьогодні прем’єрою, великою, етапною виставою є “Скрипаль на даху” на музику Джерема Бока по Шолом-Алейхему. Там граю роль Тев’є, яка мені надзвичайно близька. Дуже вдячний Богдану Дмитровичу, що довірив мені спробувати зіграти в цій виставі. Роль надзвичайно цікава, надзвичайно глибока, надзвичайно драматична. Мені це близько і зрозуміло. У Тев’є було 5 дочок, я вже згадував, що в мене теж є діти. Вони були на цій виставі. Дочка після перегляду сказала: “Більше не прийду на цю виставу, бо я всю її проплакала”. Запитую: “Чому?” — “Бо бачу себе на місці цих дочок”.

Мене запитували про що ця вистава, чому єврейська тема, чому не українська. Насправді це вистава на загальнолюдську тему, про загальнолюдські стосунки. На сьогодні вона звучить дуже сучасно. Тому що проблеми, які були між спільнотами євреїв і росіян, виникають зараз на сході нашої країни. Там ще є тема віри, тема любові до сім’ї, до дітей. І є вибір, який щоразу робить Тев’є. Як вчинити, правильно по закону, по звичаям, чи так, я тобі говорю твоє серце і твоя любов до дітей. І любов до дітей завжди перемогла, крім випадку з меншою дочкою, яка вийшла заміж за росіянина Фельку. Він не міг забути те, що росіяни зробили на весіллі старшої доньки. Це була глибока образа, яку навіть не перевищила любов батька до дитини. Хоча вглибині душі він не відмовився від неї. Це був його найбільший біль.

Найтрагічніші, найдраматичніші моменти вистави, коли Тев’є залишається наодинці з собою. Його монологи, під час яких він приймає рішення. На сьогодні це для мене найцікавіша, найулюбленіша вистава.

— Чи доводилося Вам бачити виставу “Тев’є Тевель” з Богданом Ступкою в головній ролі?

— Коли ми приступали до роботи над цією виставою, то був певний тягар, певний тиск на свідомість того, що до тебе цю виставу грали і грали дуже хороші актори. У виставі театру Франка

Богдан Сильвестрович грав шедеврально. У театрі “Ленком” у радянські часи в цій виставі грав Леонов. До цієї п’єси зверталося багато інших театрів. Але наша вистава відрізняється тим, що вона музична. Музика, яку написав Джером Бок, допомагає акторам прочитати ролі, відчувати глибину персонажів.

Не хотів би бути схожим на Богдана Ступку, хоч і вважаю його один з кращих акторів українського театру, українського та світового кіно. Але копіювати — то є невдячна справа. Копія завжди буде гірша від оригіналу, хоч би її робив найкращий майстер.

Думаю, що мій Тев’є не схожий на героя Ступки. Мені було цікаво, аби глядач бачив, як міняється психологія персонажа, його ставлення до віри, традицій, в яких він живе.

Судячи з оплесків і відгуків, які чую, як розкуповуються квитки, глядачеві це подобається. Але актору важко судити про себе.

— Ви зіграли багато ролей. Можете сказати, що їх об’єднує?

— Усіх моїх героїв об’єднує життєрадісність і позитив. Зараз навколо нас багато негативу. Війна, стан економіки, ставлення держави до культури — все це не дуже тішить. Але хочеться, щоб люди, які приходять в театр оперети, відпочивали від всього цього. Так, театр повинен ставити якісь питання, пропонувати якісь думки, аби їх вирішувати. Але люди мають в театрі відпочивати. У театрі люди отримують задоволення, позитивні враження і розуміють, що все не так вже й погано.

— Що потрібно, аби стати хорошим артистом?

— Щоб стати актором, треба мати природні дані. Але цього замало. Акторство — це величезна праця.

Актор не може зіграти персонажа, якщо він не розуміє його проблему, або те, що хвилює цього персонажа. Він має на цьому розумітися і мати своє ставлення до того, як персонаж вирішує цю проблему.

Для актора дуже важливе ведіння. Скажімо, ти прийшов до театру, ти в розквіті сил, але в цей час у репертуарі немає для тебе ролі. Взяли “Ромео і Джульєтту”, але ти вже не Ромео. Або взяли “Короля Ліра”, а ти ще не “Король Лір”. Важливо знайти свого режисера, щоб твої особисті погляди як людини і як актора на певні речі, збіглися з поглядами режисера-постановника, який бере чомусь саме цю виставу. Якщо є такий хороший тандем, то великий відсоток того, що праця не виявиться марною і вистава буде цікава.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО

Марія РОЖОК,
м. Косів

Сфера образотворчої діяльності Антона Григорука широка. Насамперед — це акварельний та олійний живопис: пейзажі, портрети, натюрморти, жанрові композиції. А ще — книжкова і станкова графіка, ілюстрування книг для дітей, монументальна творчість. Його життя — 50 років педагогічної і творчої роботи — немовби щире освідчення в безмежній і безкорисливій любові до своєї землі, її людей, до України.

Антон Григорук закликає до бережного ставлення до природи, людяності наших стосунків, відродження споконвічних цінностей, які були міцним підмурівком народної моральності, апелює до відновлення й розчищення замулених джерел національної культури.

Одна із граней творчого обдарування А. А. Григорука — його монументальні роботи.

У 1998 році він виграв конкурс проєктів реставрації та реконструкції монументального оформлення замкових споруд у Франції і був офіційно запрошений для участі в роботах із відновлення фрескових розписів, мозаїчних та вітражних творів муніципальних замків м. Рамбуїє біля Парижа (1999—2002). У цей час виконав окремі ро-

Грані таланту художника Антона Григорука

Знайомство із доробком Антона Григорука відкриває можливість проникнути в особливу духовно-естетичну сферу, де панує гармонія, злагоженість усіх сторін буття, де відчувається прагнення автора подарувати людям щось таке, що їм іще не відоме або чого вони за щоденними клопотами не помічають. Кожна робота віддзеркалює поетичність душі, непересічність натури, а його індивідуальна мистецька система тотожна тим уявленням про красу світу, своєї Вітчизни та її культури й історії, за якими творчість художника кваліфікується як суттєво українська за змістом і формою національного світогляду.

боти у Версальському палаці та здійснив за власним проєктом весь комплекс реставраційних робіт у приватному будинку посла Франції в Алжирі в м. Марлі ле Руа.

У 80—90-х роках минулого століття Антон Григорук багато працював і в Україні, здійснив оформлення інтер'єрів та екстер'єрів громадських і храмових споруд в Івано-Франківській, Чернівецькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Тернопільській областях.

Одночасно з живописом і монументальним мистецтвом художник уже впродовж багатьох років захоплюється графікою. Він виконав немало робіт у жанрі ліногравюри, здійснив художнє оформлення більше 50 книг українських і зарубіжних авторів, зокрема Т. Шевченка,

Марійки Підгірянки, М. Близнюка, Д. Арсенича, О. Масляника, В. Григорака, О. Лупула, Д. Коренюка (Румунія), Л. Калінця (Іспанія), літературознавчі, культурологічні та дитячі книги дружини — Аделі Григорук, письменниці, члена НСПУ.

Антон Григорук написав портрети відомих в Україні людей — класиків літератури і мистецтва Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Андрія Малишка, Тараса Мельничука, композитора Володимира Івасюка, сучасних письменників Ольги Базалії, Миколи Близнюка, Омеляна Лупула, Аделі Григорук, двічі Героя України Семена Потапника, відмінника енергетики України Софії Угрюмової, лікаря Олександра Сем'яніва, книговидавця Михайла Павлюка та ін.

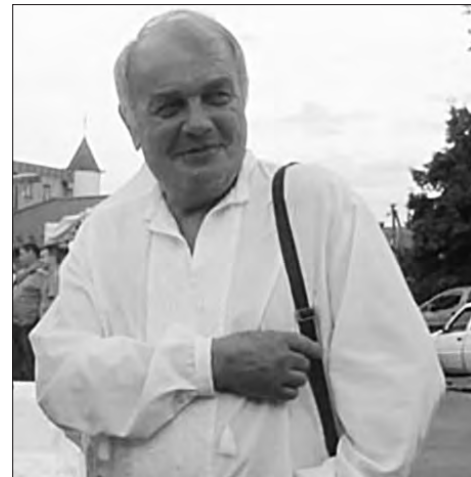
Його творчість добре відома поціновувачам прекрасного. Свої роботи митець експонував на колективних виставках в Україні та за кордоном.

Антон Григорук — учасник Всеукраїнських художніх виставок у м. Харкові 2003, 2014, 2015, 2016-го років та м. Одесі 2009, 2015-го років.

У творчому доробку художника 12 персональних виставок, останні в Косові (2018), Коломиї (2019), Верховині (2019), Літературному музеї Івана Франка в Криворівні (2020).

Його твори репродукувалися в журналах “Перевал”, “Німчич”, “Гуцули і Гуцульщина”, “Гражда”, “Гарний настрій”, газетній періодиці.

Окремі роботи митця зберігаються в художніх галереях, музейних та приватних колекціях України, Росії, Польщі, Франції, Англії, США, зокрема в Косівському музеї народного мистецтва і побуту Гуцульщини. Його учнями є відомі художники Богдан Струк (США), Ігор Фурлет, член НСХУ (Київ, художній фонд), Руслан Малець (м.

Городок), викладачі Косівського училища прикладного і декоративного мистецтва Іванна Парипа — викладач рисунку, живопису; Оксана Коваленко — викладач рисунку, живопису, пластичної анатомії; Ігор Барановський — викладач рисунку, живопису, композиції; Юлія Стефурак — викладач Коломийської художньої школи; учитель образотворчого мистецтва Рожнівської школи-колегіуму Роза Герц (Косівський район Івано-Франківської області), талановита молода художниця Наталія Юрова, студенти Краківської академії мистецтв Юлія Поселюжна та Юлія Ангелюк.

Антон Григорук — член Національної спілки художників України та Спілки художників “Клуб українських митців”.

Нагороджений численними грамотами, подяками та дипломами. У 2018 році брав участь у Всеукраїнській програмі “Золотий фонд нації”, став дипломантом цієї програми. У цьому ж році за участь у Міжнародній програмі “Мистецький Олімп” нагороджений медаллю “За високий професіоналізм”.

Усе набране в процесі творчої діяльності Антон Григорук також щиро передає своїм вихованцям — студентам відділу художнього розпису Косівського фахового коледжу прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв.

Другого травня художник відзначив свій високий життєвий ювілей. Нехай же доля подарує йому ще багато творчих звершень!

Втеча Святої Родини. Графіка 2018

Марія Примаченко на Сумщині

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото Оксани БАБАЄВОЇ

У фондах Сумського художнього музею зберігається 51 робота Марії Оксентіївни. Ці картини вже бачили жителі багатьох райнів і міст Сумщини. На відкриття виставки у Тростянці завітало багато поціновувачів образотворчого мистецтва різних поколінь. Експозицію оглянули учні загальноосвітніх шкіл міста та району.

— Марія Примаченко створила понад 500 картин. Своєю унікальністю вона вразила не лише українців, але й Мілан, Париж, Відень, Прагу, міста США та Канади, — розповідає науковий співробітник Музейно-виставкового центру “Тростянецький” Надія Шевлякова. — Марія Примаченко народилася 30 грудня 1908 року (12 січня 1909 за новим стилем) у селі Болотня, нині Іванківський район Київської області.

Батько, Оксентій Григорович, був теслею-віртуозом, майстрував дворові огорожі у вигляді стилізованих головкатих зображень. Мати, Параска Василівна, була визнаною майстринею вишивання (сама Марія вбиралася у сорочки, вишиті власноручно).

Дитинство Марії було затьмарене страшною недугою — поліомієлітом. Це зробило її не по-дитячому серйозною й спостережливою, загостило слух і зір. Марія Оксентіївна гідно і мужньо пронесла всі життєві знегоди, пізнала щастя любові (хоча чоловік загинув на фронті) і щастя материнства: її син Федір — теж народний художник, він був її учнем і другом.

“Починалося все це так, — згадувала художниця. — Якось біля хати, над річкою, на

У Музейно-виставковому центрі “Тростянецький”, що на Сумщині, відкрили виставку робіт видатної української художниці Марії Примаченко “Люди, квіти, птахи та звірі” з фондів Сумського художнього музею імені Никанора Онацького.

заквітчаному лузі пасла я гусей. На піску малювала всякі квіти, побачені мною. А потім помітила синюватий глей. Набрала його в пелену і розмалювала нашу хату...” Кожен прихолодив подивитися на цю дивину, зроблену руками дівчинки. Хвалили. Сусіди просили і їхні хати прикрасити.

Талант Примаченко відкрила у 1936 році майстриня-ткаля і вишивальниця киянка Тетяна Флору (у 1960—1970-х роках широко популяризацію творчості Примаченко організував журналіст Г. Местечкін). У 1936 році Марію Оксентіївну запросили до експериментальних майстерень при Київському музеї українського мистецтва. Її творчість стала різноманітнішою — Марія малювала, вишивала, захоплювалася керамікою. У Державному музеї українського народного та декоративно-ужиткового мистецтва зберігаються її чудові керамічні глечики й тарелі цього періоду. Яким Герасименко, визнаний майстер української кераміки, охоче передавав Примаченко виготовлені ним різних форм вироби, а Примаченко розписувала їх рудими лисичками, страшними звірами, крокуючими по стеблах полуниць блакитними мавпами і неповторними зеленими крокидами, вкритими квіточками.

Картини Марії Примаченко дуже

яскраві, показують її ентузіазм, віру в щасливе майбутнє. Серед її робіт — ранкові квіти, тварини. Вона ніколи не бачила ні лева, ні мавпи, а малювала їх так, як розказували люди.

На виставці представлено картини “Мавпа звичайна”, “Мавпа українська”. “Мавпа красуня”. У цих мавп обличчя людини, а тулуб — тварини, чи то корови, чи бика. Вражають роботи на українську тематику. Приміром, “Несе Галя воду”.

Твори художниці надзвичайно оригінальні і яскраві. Їх високо оцінив Пабло Пікасо, який назвав творчість мисткині “українським примітивізмом”.

З тильного боку кожної картин — напис, повчання художниці. Вона не мала хорошої освіти, але її чарівні слова подобалися багатьом. “Несе Галя воду, а чи донесе вона куди потрібно”, — перефразовує Марія слова народної пісні.

Одного разу її запросили в школу і вона

намалювала чудові квіти, в яких вгадувалися дитячі обличчя. І написала під картинкою: “Вчителі, не мучайте дітей, пожалійте їх, вони ж як квіточки”...

Музейно-виставковий центр “Тростянецький” розташований у дворянській садибі XVIII—XIX ст., побудований в стилі неокласицизму, з елементами бароко. Під дахом садиби розташували краєзнавчий музей, картинна галерея, кімната-музей П. І. Чайковського та Музей шоколаду. Тут періодично відбуваються концерти класичної музики, виставкові проєкти. Один з об'єктів МВЦ “Тростянецький” — унікальна архітектурна пам'ятка XVIII ст. державного значення Круглий двір.

У МВЦ “Тростянецький” сподіваються на продовження співпраці з Сумським художнім музеєм ім. Никанора Онацького. Можливо згодом у Тростянці покажуть роботи Костянтина Власовського та Івана Кавалерідзе з фондів цього музею.

Терпсїхора у Львівській політехніці

До 40-річного ювілею Народного чоловічого хору “Орфей” Національного університету “Львівська політехніка”

...Зала вщерть заповнена поціновувачами цього знаного колективу: найбільше політехників, але є й артисти з інших хорів, друзі, родичі. Очікують ректора Юрія Бобала. Політехніки знають, що на вартісні мистецькі заходи він завжди приходить, часто з дружиною. Це не просто відвідини мистецьких виступів, а органічне розуміння впливу культури на формування особистості. Із вітального слова ректора Ю. Бобала до 35-ліття хору “Орфей”: “Національний університет “Львівська політехніка” є унікальним середовищем, яке не лише навчає, а й виховує. Глибокі знання та культура — культура поведінки, моральність і духовність — можуть довершити формування характеру гармонійно розвиненої особистості”.

Христина БУРШТИНСЬКА,
голова товариства “Просвіта” Львівської політехніки, професор

В Україні співали з правіку, бо інакше як можна пояснити світову статистику, подану в наш час: в ЮНЕСКО зібрано фону теку народних пісень країн усього світу, фонд України налічує 15,5 тисяч пісень — жодна нація не має такої кількості.

Співом українців, їхнім фольклором захоплювалися чужинці, які відвідували Україну в різні часи. Маємо свідчення Павла Алепського (сина Антіохійського патріарха), який був в Україні в 1654, 1656 роках. У книзі “Україна — земля козацька” (1654 р.) він пише: “... спів козаків утішає душу й відганяє журбу, бо він приємний, іде від усього серця й неначе з єдиних вуст. Вони дуже люблять співати за нотами ніжні й солодкі мелодії”.

...Коли П. Алепський писав свій захоплений відгук про Україну, в Росії для запису духовних співів використовували так зване “крюковое письмо”, церковні співи були одноголосними. Нотна грамота і хорове багатоголосся прийшли в Московію з Києва, найперше з музичної школи, яка діяла при Києво-Могилянській Академії.

Саме українці принесли в Московщину свою високу культуру. Ось як про це пише міністр освіти УНР, історик, письменник Іван Огієнко: “Ї (культури — Х. Б.) вплив відбився в Москві на всьому житті: будівлях, малюванні, одязі, співах, музиці, звичаях, на праві, літературі й навіть на самій московській мові. Все життя складалося тоді так, що ставало неможливим прожити без українця. Усіляких ремісників доставали з України”. І, може, найперше це стосувалося музичної культури.

У 1730 році створено Глухівську співоучу школу, де навчали хоровому співу, гри на скрипці, бандурі та лірі. Щорічно її закінчували 20 музикантів. З них 10 найкращих випускників забирали до Росії. Їх буквально розхачували імператорські хори, Троїце-Сергієва лавра, Олександрівська лавра, великі храми та монастирі, багато співаків працювало у хорах росій-

ських вельмож. “Визичали” наших співаків і польські магнати. Вихованцями Глухівської школи стали М. Березовський, Д. Бортнянський і А. Ведель.

Наш народний чоловічий хор, названий іменем легендарного давньогрецького музики Орфея, засновано 40 літ тому у 1979 році. Його вельми широкий репертуар прикрашають твори цих названих великих українських композиторів епохи бароко.

У “Просвіті” Політехніки на різного типу заходах ми неодноразово говорили про значення української культури для самоідентифікації народу, для його самобутнього духовного розвитку. Власне українська культура стала для хористів національною політикою, бо наші хористи не тільки тенори, баритони, басы, всі вони — співочі патріоти.

Хочу наголосити, що практично від часу заснування Товариства української мови імені Т. Шевченка (згодом “Просвіта”) всі співаки Народного чоловічого хору “Орфей” стали членами Товариства. Окрім того, що всі хористи брали участь у просвітянсько-культурних заходах, у політичних акціях, дехто очолює комітети університетського Товариства “Просвіти”, чимало є і тих, хто працює й нині в інститутських осередках.

Виборювати право жити з гімном незалежної України, свободою культури і духовними надбаннями народу хор розпочав ще до проголошення незалежності України.

У 1987 р., коли вже засвітило на Україну, хор брав участь у концерті до 110-ї річниці від дня народження Миколи Леонтовича, а у 1988 р. співав у добродічному концерті для Фонду встановлення пам’ятника Т. Шевченку у м. Львові. З цього часу почалася нова ера в діяльності Народного чоловічого хору “Орфей” Львівської політехніки, коли хористи, за висловом диригента Володимира Гнідзя, почали співати “голосом і серцем”.

Органічно увійшли в репертуар хору духовні твори нашої культури. Гармонійно з проникненням у тексти і музику виконує

хор духовні твори А. Веделя, А. Гнатишина, Л. Лисенка та знані шедеври духовного плану інших авторів.

За свою 40-річну діяльність сотні разів хор виконував Божественну літургію у церквах Івано-Франківщини, Тернопільщини, Закарпаття, співав у храмах УПЦ Київського патріархату в Одесі, Миколаєві, та найчастіше слухав літургійний спів з молитвами до Бога вірні Львівщини.

А ще участь у “Великій Коляді”, яку щороку проводять у храмі Святої Євхаристії, і яка збирає тисячі шанувальників предковичної і магічної високої культури Різдвяного дійства: коляд, шедрівок, віншувань, тропарів, кантів.

А пам’ять повертає у часи, коли студентство виборювало незалежність Держави у Революції на граніті. Просвітняни Політехніки підтримали своїх вихованців голудуванням біля Оперного театру. Цікаві на цю нетривіальну подію збирались навколо нас мешканці міста і поодинокі заїжджі гості. День був теплий, пройшов у розмовах, роздумах про долю України. Аж ось чималою ватагою підійшов “Орфей”. І почалося: “А ми тую червону калину підіймемо...”, а далі низка стрілецьких “Іхав козак на війноньку”, “Як з Бережан до кадри”. Все було піднесено, оптимістично.

“Наші хлопці”, як ми їх називаємо, дуже легкі на підйом: скільки веселого, ліричного вони переспівали! Всього й не перелічити... То в неділю співають у селі Старий Утринів в музеї Степана Бандери, то знову виступи на честь відомих у світі вчених, кожен з яких отримував у Політехніці найвище почесне звання “Doctor Honoris Causa”.

Хор став лауреатом Міжнародного фестивалю хорової музики у Львові (1998), Духовної музики (Польща, 2000), фестивалів: “Хор у русі” (Нідерланди, 2001), у Монте (Швейцарія, 2002), на острові Джерсі (Великобританія, 2002), Хорового фестивалю у Греції (2002), “Від Різдва до Різдва” (Дніпропетровськ, 2002), Церковної музики (Польща, 2005), Православної музики (Болгарія, 2014) та багатьох інших.

Уже проминуло декілька місяців від ювілейного концерту, який відбувся у грудні минулого року і залишив непромінливе враження. Хор співав в уже облюбованій Органній залі (костел Марії Магдалини), яка має справді чудову акустику.

Першим диригентом хору, як зазначено в історії, був відомий музикант Петро Гудзь. Згодом хор очолив заслужений артист України Олексій Волинець, знаний у Галичині організатор хорового співу, автор багатьох обробок народних пісень, аранжувань хорових творів, духовних піснеспівів. Він очолював хор з 1982 до 1999 років. Власне О. Волинець запровадив заняття вокалом і сольфеджіо, що згодом сприяло професійній майстерності і розширило можливості виконувати складні акапельні твори, зокрема й духовні. З 1999 р. хор очолив заслужений працівник культури України, знаний організатор і маестро хорового співу Володимир Гнідь. Останні десять років хор працює під орудою Володимира Вівчарика, лауреата IV-го Всеукраїнського конкурсу хорових диригентів ім. М. Леонтовича, за фахом — оперно-симфонічного диригента.

Щороку у святі для кожного українця Шевченківські дні Політехніка очікує зустрічі із вищим словом поета на Шевченківських вечорах, які вже, мабуть, літ з 10 стали загальноміськими. Серед виступів таких різних і цікавих молодіжних ансамблів відрізняються читання творів великого мислителя і пророка, які доносять до слухачів переможні Конкурсу на краще читання творів Т. Шевченка. Цей конкурс проводиться з ініціативи “Просвіти” у Політехніці з 1988 р., завершальний виступ завжди за “Орфеєм”.

Ось і цьогорічна програма Шевченківського вечора завершилася виступом двох хорів — студентської капели “Гаудеамус” та Народного чоловічого хору “Орфей”, які виступали разом із самодільним Симфонічним оркестром Політехніки та народними артистками України сестрами Тельнюк. Прозвучали три пісні на слова Тараса Шевченка.

Едуард ОВЧАРЕНКО

— Прем’єра відбулася в день народження КХАТу, — розповіла художній керівник театру Катаріна Сінчілло. — Під час вистави була відзнята її відеoversія, зроблено фото для книги про Ларису Валентинівну Кадочнікову. Адже й для неї, живої легенди театру і кіно, зірки світового рівня, нагородженої багатьма найпрестижнішими міжнародними преміями, в тому числі й Голівудом, народної артистки України, ця постановка стала знаковою. Бо вперше глядачі побачили велику актри-

Прем’єра романсу з зіркою

У приміщенні Будинку актора Класичний Художній Альтернативний Театр представив прем’єру нової версії вистави “Чайка” Антона Чехова. Вистава стала помітною подією в культурному житті не лише Києва, але і всієї країни. Одну з головних ролей грає народна артистка України Лариса Кадочнікова.

су в ролі Аркадіної в легендарній чехівській “Чайці”. Роль, що ніби написана для неї і про неї. У глядачів, що добре знають її біографію, склалося враження, що вона нічого не грає й розмовляє не чеховськими текстами, а говорить від себе і про себе, про свою долю, як приклад актриси, для якої не існує ані старості, ані смерті: “Ось вам, як ципочка, хоч п’ятнадцятирічну дівчинку грати!” В цьому місці вистави зала вибухнула оплесками. І дійсно, окрім величезного акторського досвіду і таланту, геніальної стрічки “Тіні забутих предків” Параджанова, скарбниці зіграних нею ролей у Національному театрі ім. Лесі Українки, Кадочнікова уособлює собою диво природи, що попри всі її закони залишається дивовижною жінкою з королівською поставою та легкою ходою, не підвладною часу жінкою без віку. Вона довго думала і вагалася, радилася з художнім керівником театру, в якому працює, перш ніж дати згоду на участь у цій постановці.

Знайомство Лариси Кадочнікової з Те-

атром КХАТ відбулося на виставі “Гамлет” Вільяма Шекспіра, на яку її запросив колега по Національному академічному театру ім. Лесі Українки актор та головний режисер КХАТу, заслужений артист України Віктор Кошель. Вона була приємно здивована і водночас вражена тим, що відкрила для себе такий цікавий театр у Києві. Потім навіть декілька разів поспіль Лариса Валентинівна подивилася “Зірку Б...” Міхая Себастьяна, а згодом — і всі інші вистави театру. Приблизно три роки вона розмірковувала, знайомилася з КХАТом. За збігом обставин, ані з свого часу у МХАТ, прем’єрою першої версії “Чайки” Антона Чехова КХАТ відкривав свій 2-ий театральний сезон 11 вересня 2011 року. Увагу глядачів тоді привернула оригінальна режисерська компіляція одного з найвідоміших шедеврів світової драматургії, нова незвичайна трактовка персонажів, сучасне сповідальне звучання та дивовижне відчуття славновісної чеховської атмосфери. Ми, зголоднілі за роботою актори, тоді за

три місяці створили предтечу майбутнього шедевра, що власне багато в чому і визначило долю самого КХАТу. З кожною новою версією, новим акторським складом вистава вдосконалювалася і поглиблювалася, вона переживала певні етапи свого розвитку, готуючись до цієї Прем’єри романсу з зіркою. Наприкінці минулого сезону ми віддали нашу компіляцію п’єси Кадочніковій і почали думати, як режисери, над новою версією, ще фактично не маючи її згоди, і тільки в жовтні-листопаді розпочали репетиції. В порівнянні з першою версією це геть інша вистава. Зріла, досріла, глибока, витримана роками, як добре вино, що перебродило й настоялося. З першого складу одну й ту саму роль Бориса Олексійовича Тригоріна грає тільки заслужений артист України Віктор Кошель. Я в першій версії грала Аркадіну, тепер граю Ніну Заречну, решта акторів КХАТу грають у цій виставі вперше. Зараз це справжній зірковий склад КХАТівської “Чайки”: Ірина Миколаївна Аркадіна — нар. арт. України Лариса Кадочнікова, Борис Олексійович Тригорін — засл. арт. України Віктор Кошель, Ніна Михайлівна Заречна — арт. Катаріна Сінчілло, Семен Семенович Медведенко — арт. Віктор Кошеченко, Маша — арт. Тетяна Лозіна. І наймолодший актор цього складу Володимир Волк грає Костянтина Гавриловича Треплева.

Батурин: туристичний сезон 2020

Наталія СУШКО,
завідувач сектору науково-освітньої роботи НІКЗ “Гетьманська столиця”.

В умовах карантину українські музеї, заповідники призупинили прийом відвідувачів, вимушено ізолювалися від тої аудиторії, яка є критерієм “успішності” та “ефективності”. Набрали популярності віртуальні екскурсії, онлайн зустрічі, але ніщо не може компенсувати подорожі туди, де можна доторкнутися до історії.

Національний заповідник “Гетьманська столиця” — один з найпопулярніших туристичних об’єктів Чернігівщини, який кожного року зустрічає сотні тисяч відвідувачів, перебуваючи на карантині, гідно долаючи складності ретельно готується до початку туристичного сезону.

Цього року заповідник затвердив власний логотип, розроблений співробітниками заповідника: Наталією Ребровою, Любов’ю Кіяшко, Володимиром Огієвським, Наталією Саєнко, Ольгою Семяною, Тетяною Кербут у співпраці з заслуженим художником України Во-

лодимиром Тараном. Логотип несе в собі глибокий символічний зміст і символізує єдність пам’яток Батурина козацько-гетьманської доби.

Варто зазначити, що найрезультативніший візит до Батурина — це екскурсійний. В цьому сезоні ми об’єднали об’єкти: Майдан Гетьманської слави, Цитадель Батуринської фортеці, Музей археології та Воскресенську церкву — усипальницю К. Розумовського в одну екскурсію з промовистою назвою “Серце гетьманського Батурина”, з метою показати державність, єдність, сутність та значимість Батурина і до того ж — показати максимально зручно для відвідувача, “єдиною екскурсійною картиною” і заощадивши час.

Вперше в палаці гетьмана Кирила Розумовського до екскурсійного маршруту буде включена паркова тераса, що дасть можливість відчувати велич палацово-паркового комплексу, до того ж — в компанії Кирила Розумовського! Ростова фігура керманіча відтворена згідно портретного зображення видатного художника Помпео Батоні. Фото з Гетьманом на згадку зможе здійснити кожен.

Заповідник постійно поглиблює та вдосконалює роботу з підростаючим поколінням. В сезоні 2020 року ми вперше пропонуємо дитячу екскурсію “На гостинах у гетьмана Кирила Розумовського” для дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку, квест “Піднята вгору знову булава” для учнів середнього та старшого шкільного віку по території палацово-паркового ансамблю Кирила Розумовського.

Для старшого шкільного віку та для дорослої аудиторії підготовлено пізнавальний і цікавий квест “Батурин — серце Гетьманщини”, який об’єднав Майдан Гетьманської слави, Музей археології Батурина та територію Цитаделі Батуринської фортеці.

З метою вдосконалення організації обслуговування відвідувачів (туристичні об’єкти заповідника розташовані на певній відстані один від одного і мають три каси) впроваджується “Єдиний квиток” — на відвідування та на екскурсійне обслуговування, що збереже для відвідувача

час, і приємним бонусом при цьому буде невелика знижка.

Привітність та гостинність завжди характеризують тих, хто першими зустрічає відвідувача “Гетьманської столиці”, а тепер обов’язковим стане і впізнаваність! Ми запроваджуємо корпоративне вбрання із зображенням логотипу заповідника.

Для комфорту та зручності саме в туристичному сезоні 2020 р. на території Цитаделі Батуринської фортеці та палацу Кирила Розумовського буде встановлено питні колонки, які придбав в подарунок “Гетьманській столиці” наш земляк Юрій Бут. І відтепер, як і в кращих музеях Європи, відвідувачі зможуть втамувати спрагу.

Заповідник з нетерпінням очікує завершення карантину і повернення до звичайного ритму життя, насиченого новизною, приємними враженнями від гамірливого позитиву відвідувачів. Всім бажаємо міцного здоров’я! Віримо в початок туристичного сезону та очікуємо на вас, шановні, відвідувачі!

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2020

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 77

на 1 місяць	19 грн 82 коп.	на півроку	107 грн 32 коп.
на 3 місяці	56 грн 86 коп.	на рік	209 грн 94 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Прогвіти”
імені Тараса Шевченка
Регістраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Микола ЦИМБАЛЮК

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК,
Микола ЦИМБАЛЮК,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosivity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Прогвіти” — 30617

